

Приложение № 2 към Условията за кандидатстване

СТРАТЕГИЯ ЗА ВОМР

(ЗАДЪЛЖИТЕЛНИ ЕЛЕМЕНТИ)

шрифт Times New Roman 12, междуредие 1,15

Въведение

Подходът ЛИДЕР (отдолу-нагоре) се прилага на територията на община Берковица от края на 2009 година, с подписването на договор между Община Берковица, Министерство на земеделието и храните и Разплащателна агенция за предоставяне на финансова помощ по под-мярка 431-2 на Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 за изпълнението на проект № 431-2-03-17 „Придобиване на умения и постигане на обществена активност за потенциална местна инициативна група на територията на общините Берковица и Годеч“. В рамките на проекта, през декември 2010 г., е създадено **Сдружение „Местна инициативна група - Берковица и Годеч“** като юридическо лице с нестопанска цел, за осъществяване на обществено полезна дейност.

Сдружението успешно реализира Стратегия за местно развитие в периода 2012-2015 г. по Договор № РД50-86 от 13.06.2012 г., като изпълнението на Стратегията осигури на Екипа административен опит за управление, както на СМР на територията, така и на проектите към нея, и изгради капацитет и доверие у местните хора. Включването на гражданите в изпълнението на дейностите по Стратегията утвърди Сдружението като организация, работеща активно за местното устойчиво развитие и безспорно доказва ползата за територията от прилагането на подхода ЛИДЕР.

Амбицията на МИГ да работи за социално-икономическото развитие на територията на общини Берковица и Годеч, през 2016 г. продължи с изпълнението на проект по подмярка 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“ от ПРСР 2014-2020 г. по договор № РД 50-173/07.12.2015 г. в резултат от който бе разработена Стратегия за ВОМР.

През 2019 г., Сдружението изпълнява проект с наименование *„Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, управление и мониторинг на местната политика за развитие на туризма на територията на общини Берковица и Годеч“* по Административен договор № BG05SFOP001-2.009-0131-C01/27.12.2018 г. с УО на ОП „Добро управление“ с финансовата подкрепа на Европейски социален фонд.

Реализиран е и проект *„Създаване на транснационално партньорство в търсене на нов подход за промотиране на местната идентичност“* по Административен договор № РД 50-77/10.05.2021 г. с УО на ПРСР 2014-2020 г. за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по процедура чрез подбор № BG06RDNP001-19.354 за подготвителни дейности за вътрешнотериториално и транснационално сътрудничество по подмярка 19.3 „Подготовка и

изпълнение на дейности за сътрудничество на местни инициативни групи“ от мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“ от ПРСР 2014-2020 г.

От края на 2016 г. до сега, Сдружението изпълнява Стратегия за Водено от общностите местно развитие по споразумение № РД 50-141/21.10.2016 г. с Министерството на земеделието и храните за прилагане на подмярка 19.2 „Прилагане на операции в рамките на стратегии за водено от общностите местно развитие“ на мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“, с финансовата подкрепа на Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони.

През 2023 г. е изпълнен проект „Подготовка на стратегия за местно развитие с участието на местната общност на територията на общини Берковица, Годеч, Драгоман“ по подмярка 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“ от ПРСР 2014-2020 г.

За новия период на изпълнение на подхода ВОМР, Сдружение „МИГ-Берковица и Годеч“ разшири територията си на действие спрямо програмния период 2014-2020 г., като присъедини община Драгоман с всичките и 34 населени места, население от близо 5000 жители и преименува сдружението на „Местна инициативна група Западен Балкан – Берковица, Годеч и Драгоман“.

1. Географски район и население, обхванати от стратегията за ВОМР (не повече от 2 страници)

1.1. Информация за територията и населението на МИГ:

- Списък на общините, обхванати от МИГ;	Територията на МИГ Западен Балкан-Берковица, Годеч и Драгоман обхваща 3 общини: - Община Берковица, обл. Монтана - Община Годеч, обл. София-област - Община Драгоман, обл. София-област
- Списък на населените места, обхванати от МИГ;	Община Берковица включва 20 населени места (1 град и 19 села) – с. Балювица, гр. Берковица, с. Бистрилица, с. Бокиловци, с. Боровци, с. Бързия, с. Гаганица, с. Замфирово, с. Комарево, с. Костенци, с. Котеновци, с. Лесковец, с. Мездрея, с. Песочница, с. Пърличево, с. Рашовица, с. Слатина, с. Цветкова бара, с. Черешовица, с. Ягодово. Община Годеч включва 20 населени места (1 град и 19 села) - с. Браковци, с. Букоровци, с. Бърля, с. Връдловци, с. Върбница, с. Гинци, гр. Годеч, с. Голеш, с. Губеш, с. Каленовци, с. Комщица, с. Лопушня, с. Мургащ, с. Равна, с. Разбоище, с. Ропот, с. Смолча, с. Станинци, с. Туден, с. Шума. Населените места в община Драгоман са 34 (1 град и 33 села) – с. Беренде, с. Беренде извор, с. Василковци, с. Вишан, с. Владиславци, с. Габер, с. Големо Малово, с. Горно село, с. Грълска падина, с. Долна Невля, с. Долно ново село, с. Драгоил, гр. Драгоман, с. Дреатин, с. Калотина, с. Камбелевци, с. Круша, с. Летница, с. Липинци, с. Мало Малово, с. Начево, с. Неделище, с. Несла, с. Ново Бърдо, с. Прекръсте, с. Раяновци, с. Табан, с. Цацаровци, с. Цръклевици, с. Чеканец, с. Чепърлинци, с. Чорул, с. Чуковезер, с. Ялботина.

- Брой жители на населените места, обхванати от МИГ.	Население (брой)		
	година	2020 г.	2021 г.
	Община Берковица	15 939	15 520
	Община Годеч	5 234	5 031
	Община Драгоман	4 993	4 842
	Общ брой население на МИГ	26 166	25 393

1.2. Описание на географския район и карта на територията, обхваната от МИГ:

Територията на „МИГ Западен Балкан-Берковица, Годеч и Драгоман“ обхваща всички населени места на трите съставни общини Берковица, Годеч и Драгоман, които са 74 на брой. Общините са гранични, разположени в планински и полу-планински райони, със сложен релеф и ограничена в развитието си пътна инфраструктура. Общините Годеч и Драгоман граничат с външна за страната граница, и средната им надморска височина е значителна, особено в община Драгоман.

Територията на МИГ попада в два района на планиране - община Берковица в Северозападен район, а общини Годеч и Драгоман – в Югозападен район за развитие.

Община Берковица е разположена в Северозападна България, в южната част на област Монтана. Тя е втората по територия община в рамките на област Монтана. Нейни гранични общини са Монтана, Криводол, Вършец, Георги Дамяново и Годеч. Територията на община Берковица попада в пределите на Западна Стара планина и Западния Предбалкан, като релефът и е високо, средно и ниско планински. Най-ниската надморска точка е 250 м. в с. Боровци, а най-високата - връх Ком с 2016 м. Съгласно Националната концепция за пространствено развитие (НКПР) гр. Берковица е от четвърто йерархично ниво, а община Берковица е средно урбанизирана община (междинна). Съгласно НКПР за периода 2013-2025 г., актуализация 2019 г., град Берковица е считан като опорен център от четвърто ниво (малък град с микрорегионално значение за територията на групи общини) в Северозападен район за развитие (СЗР).

Община Годеч е разположена в югозападна България, по южните склонове на Стара планина, в северозападната част на Софийска област между общините Драгоман, Своге, Берковица, Костинброд и границата ни с Република Сърбия. Отстои на 50 километра от град София. Съгласно НКПР гр. Годеч е от пето йерархично ниво (много малки градове и села, центрове на общини), т.е. слабо урбанизирана община (периферна).

Община Драгоман е разположена в Югозападна България и граничи със следните общини: на север с община Годеч, на изток с община Сливница, на юг с община Трън и на запад с Република Сърбия. Административният център на общината е град Драгоман. Разположен е в малко високопланинско поле, в западната част на Софийската котловина, на около 36 км. западно от София и на 15 км. източно от Република Сърбия. Съгласно НКПР гр. Драгоман

е от пето йерархично ниво (много малки градове и села, центрове на общини), т.е. слабо урбанизирана община (периферна).

Общото при трите съставни общини на МИГ Западен Балкан-Берковица, Годеч и Драгоман, освен общите граници помежду им, е планинският характер на територията, високият процент горски и земеделски площи, и преобладаваща част на защитени територии.

2. Описание на процеса на участие на общността в разработване на стратегията: (не повече от 3 страници)

2.1. Описание на процеса - проведени срещи, семинари, конференции, обучения, обществени обсъждания с местната общност и описание на съответствието на стратегията с Интегрираната/ите териториална/и стратегия/и за развитие на региона/ите от ниво 2:

Процеса на подготовка и консултиране на стратегията за ВОМР на „МИГ Западен Балкан-Берковица, Годеч и Драгоман“ е процес от взаимодопълващи се дейности, в които активно участие взеха представители на всички социални, икономически и граждански партньори на местно ниво.

1. Провеждане на широка информационна кампания сред населението посредством организиране и провеждане на срещи и семинари свързани с информираност на населението и популяризиране на процеса на разработка на стратегията:

- 3 бр. Информационна среща, проведена на 19.04.2023 г. в гр. Годеч – 11 участника; 19.04.2023 г. в гр. Драгоман - 24 участника; 21.04.2023 г. в гр. Берковица - 12 участника.
- 3 бр. Информационен семинар, проведени на 19.07.2023 г. в гр. Годеч – 24 участника; 19.07.2023 г. в гр. Драгоман - 26 участника; 21.07.2023 г. в гр. Берковица - 20 участника.

2. Проведени обучения на екипа и местни лидери:

- Обучение на екипа, партньорите и членове на ОС на тема: „Стратегическо планиране и изпълнение на СВОМР с многофондово финансиране“ проведено на 21.08.2023 г. в гр. Берковица - 11 участника
- Обучение на местни лидери на тема: „Участие на заинтересованите страни при подготовка и изпълнение на Стратегия в рамките на ВОМР и изграждане на административен капацитет“ проведено на: 01.08.2023 г. в гр. Берковица - 12 участника; на 03.08.2023 г. в гр. Годеч - 11 участника и на 10.08.2023 г. в гр. Драгоман - 13 участника
- Обучение на местни лидери на тема: "Съвременни форми и начини за развитие и популяризиране на територията на МИГ" проведено на: 02.08.2023 г. в гр. Берковица - 14 участника, на 04.08.2023 г. в гр. Годеч - 13 участника, на 11.08.2023 г. в гр. Драгоман - 12 участника

3. Проведени срещи, обществени обсъждания, конференции свързани с подготовка на стратегията, вкл. консултиране:

Проведени 4 броя работни срещи за консултиране с местната общност на разработваната стратегия: на 11.08.2023 г. в гр. Берковица – 18 участника; на 14.08.2023 г. в гр. Годеч – 11 участника; на 14.08.2023 г. в гр. Драгоман - 14 участника; и на 18.08.2023 г. в гр. Берковица – 11 участника;

Проведени 3 броя срещи за обществено обсъждане с местната общност на разработваната стратегия: на 04.09.2023 г. в гр. Годеч - 23 участника и на 04.09.2023 г. в гр. Драгоман - 21 участника и на 05.09.2023 г. в гр. Берковица - 20 участника;

Проведена конференция за обществено обсъждане с местната общност и представяне на разработената стратегия, проведена на 18.09.2023 г., в гр. Берковица - 51 участника.

След публикуване на условия за кандидатстване през април 2025 г., екипът на МИГ организира срещи за консултиране и обществено обсъждане на подготвената Стратегия за ВОМР в трите общински центъра. Организирана бе и работна среща с представители на образователните институции от община Берковица, където са установени нужди от подпомагане по Програма Образование. На територията на МИГ, единствено в община Берковица има установено наличие на деца от ромски произход, които заемат около 40 % от обучаемите. След проведените срещи и обсъждания, Стратегията на МИГ включва подпомагане по мерки от ЕЗФРСР и допълващо финансиране по Програма „Околна среда“ и Програма „Образование“. Стратегията на МИГ Западен Балкан е одобрена на 15.05.2025 г. на заседание на общото събрание, където са включени представители на всички заинтересовани страни.

При съвместната работа за подготовка на СВОМР беше стимулиран подходът „отдолу-нагоре“ за идентифициране на нуждите, потенциала за развитие и възможните решения. Определянето на целите на стратегията и на мерките, чрез които ще се реализират тези цели, бяха планирани с активното участие на всички партньори и заинтересовани страни. Всички предложения, отправени по време на обсъжданията и консултациите са намерили отражение в стратегията.

Територията на „МИГ Западен Балкан-Берковица, Годеч и Драгоман“ попада в две административни области – София област и Монтана, и два региона – Северозападен и Югозападен. Географското положение на МИГ определя в голяма степен нивото на развитие на социално-икономическите и демографски процеси на съставните му общини.

Ключовите проблеми и нужди на развитието в Северозападен район - значителното изоставане на района в икономически и социален план, значителните структурни и демографски проблеми, инфраструктурите дефицити, натрупването на критична маса от проблеми в различни области са характерни и за община Берковица.

Логическата рамка на стратегията е разгледана в контекста на системата от стратегически и планови документи на областно, регионално, национално и европейско ниво. Потърсена е външната съгласуваност на документа, като стратегическите цели са обвързани с приоритетните за развитие области на двата района на планиране:

Трите основни приоритета на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен регион (ИТСРСЗР) са:

- 1: Ускоряване на растежа на регионалната икономика
- 2: Запазване и развитие на човешкия капитал
- 3: Териториална свързаност, устойчиво развитие и намаляване на неравенствата

Трите основни приоритета на интегрираната териториална стратегия за развитие на Югозападен регион (ИТСРЮЗР) са:

- 1: Насърчаване на иновативния и интелигентен икономически преход
- 2: Съхранение и развитие на човешкия капитал чрез осигуряване на достъп до качествени услуги

3: По-добре свързан и устойчив район

В контекста на дефинираните нужди за развитие и посочената стратегическа рамка са определени визията и пакета от стратегически цели и приоритети за развитие на територията на МИГ, посочени в т. 4.1, допълващи регионалните документи за развитие на регионите.

Специфична цел 2 „Създаване на условия за внедряване на иновации и повишаване на конкурентоспособността във всички сфери на местната икономика, вкл. инвестиции в човешкия капитал и грижи за уязвимите групи от общността“ с прилагането на две мерки, финансирани от ЕЗФРСР - Мярка 2.1: Инвестиции в земеделските стопанства чл. 73 и 74 - Регламент ЕС 2021/2115 и Мярка 2.2: Инвестиции в неселскостопански дейности - чл. 73 - Регламент ЕС 2021/2115, както и допълващото финансиране по програма „Образование“ ще допринесат към първите два приоритета от интегрираните териториални стратегии и на двата региона.

Планираните мерки за сътрудничество от СЦ 3 „Добавяне на стойност към местните предимства чрез оползотворяване на природния потенциал и развитие на хоризонтални и междусекторни партньорства, вкл. взаимодействие за инициативи от общ интерес, модели за добро управление и участие на заинтересованите страни“ и мерките от СЦ 1 „Създаване на привлекателна обществена среда и условия за оживяване на територията на МИГ“, включително допълващото финансиране по програма „Околна среда“ на СВОМР изцяло съответстват на Приоритет 3 от ИТС на двата региона, който е насочен към териториална свързаност и устойчиво развитие.

Чрез прилагането на подхода Водено от общностите местно развитие, партньорството на трите общински администрации в състава на „МИГ Западен Балкан-Берковица, Годеч и Драгоман“, заедно със бизнеса и НПО ще търсят начини да бъде оползотворен местният потенциал по най-добрия начин, като бъде адресиран към местните проблеми и предизвикателства чрез максималното оползотворяване на възможностите по различните програми.

2.2. Групи/сектори заинтересовани лица, участвали в процеса на съгласуване на стратегията:

Стратегията за ВОМР на „МИГ Западен Балкан-Берковица, Годеч и Драгоман“ е изготвена в тясно сътрудничество със заинтересованите страни, определени в проведеното „Проучване на възможностите за прилагане на стратегия, финансирана от повече от един фонд - идентифициране на заинтересованите страни и техните нужди“, което се изразява в изпълнението на следните дейности:

- Мнението на заинтересованите страни относно очертаване на основните проблеми на целевата територия е отразено в изследванията, проведени в процеса на подготовка на СВОМР, като ролята им е ключова за определяне структурата на проблемите, както ги виждат местните актьори.
- В процеса на изготвяне на аналитичните материали, които предхождат изготвянето на стратегия, екипът на МИГ проведе 6 информационни срещи и семинари на територията на общини Берковица, Годеч, Драгоман, в които местната общност е запозната с предстоящия процес на стратегическо планиране, с възможностите и ангажиментите на местната общност от изпълнение на стратегия за ВОМР и идентифицираните потребности на различните заинтересовани лица, които следва да бъдат адресирани в стратегията.

- Представители на различните заинтересовани страни – местна администрация, земеделски стопани, микропредприятия, граждански организации (НПО) и изявени местни личности и общественици, са взели участие в обучения. Такова обучение е проведено и за членовете на управителния съвет, представители на общото събрание на МИГ и екипа на проекта, с оглед ангажирането им в следващите дейности в процеса на планиране и очакванията, които се възлагат на тях като заинтересовани лица, за формулиране на най-добрата стратегия за територията. Проведени са 7 еднодневни обучения.
- В процеса на изготвяне на стратегията за ВОМР са проведени 4 броя консултативни работни срещи, на които са представени и обсъдени потребностите, които да останат в проекта на стратегия, целите, които си поставя тя и мерките и тяхната тежест в бюджета за изпълнение на поставените цели. Обсъдени са възможностите и интересът на местните заинтересовани страни за прилагане на нови за територията мерки – изготвяне на стратегии за интелигентни селища и дейности по сътрудничество.
- Готовият вариант на стратегия е обсъден с местната общност на 3 срещи в трите общински центъра от територията, за да се обсъдят и уточнят очакваните резултати от планираните мерки и до колко стратегията отговаря на местните очаквания. В резултат са предвидени мерки от ЕЗФРСР и допълващо финансиране от Програма „Околна среда“.
- През 2025 година след публикуване на указанията за кандидатстване със стратегии, екипът на МИГ актуализира данните по стратегията и проведе 3 срещи за консултация и обществени обсъждания с местната общност. След провеждането на срещите, в проекта на актуализирана СВОМР са добавени нови мерки и допълващо финансиране по програма „Образование“.
- Последният вариант на стратегията е представен пред местната общност на 15.05.2025 г. и одобрен на заседание на общото събрание на „МИГ Западен Балкан-Берковица, Годеч и Драгоман“.

Съгласно приложени присъствени списъци от проведени срещи, във всяка една от дейностите в процеса на подготовка и съгласуване на СВОМР участие са взели представители на различните заинтересовани страни:

- представители на публичния сектор – кметове и кметски наместници на населени места, общински съветници, служители на трите общински администрации, представители на училища и детски градини от територията, музейни работници;
- представители на стопанския сектор – микропредприятия в различни сфери на икономиката – производствени дейности, услуги, преработваща промишленост, земеделски производители, занаятчии;
- представители на нестопански сектор – читалищни и културни дейци, представители на неправителствени организации, представители на малцинствени групи от населението, лица с увреждания, пенсионери, младежи и други активни граждани.

3. Анализ на нуждите и потенциала за развитие на територията: (не повече от 10 страници)

3.1. Описание на ситуацията на територията на МИГ към момента на кандидатстване:

Качеството на живот в териториите на селските райони се определя до голяма степен от качеството на публичната инфраструктура, достъпа до услуги и блага, които се осигуряват от държавата и общините, достъп до здравеопазване, образование и култура. В социално-икономическия анализ на общините Берковица, Годеч и Драгоман, както и Плановите за интегрирано развитие на общините за периода 2021-2027 г. ясно се очертават редица недостатъци в публичната инфраструктура и предлаганите публични услуги, които са изведени и в настоящите потребности.

За целите на социално-икономическия анализ е направено анкетно проучване сред кметовете и кметските наместници в населените места на трите общини. В резултат на това анкетно проучване е направен извода, че **пътищата до общините са в добро състояние, но уличната мрежа във всички населени места, с малки изключения за няколко улици, са в лошо и много лошо състояние. Състоянието на голяма част от общинските сгради, в които се предоставят обществени услуги – здравни, културни (читалища, музеи, галерии), социални, сградите на кметствата по населени места и други са в лошо състояние и се нуждаят от ремонтни дейности и въвеждане на мерки за енергийна ефективност.** Видно от данните в публичните регистри и информацията, предоставена от общинските и други ведомствени администрации, състоянието на предлаганите услуги се нуждаят от **непрекъснато подобряване и развитие**, като в това число са включени следните услуги:

Предлаганите здравни услуги в трите общини са **концентрирани само в общинските центрове, с малки изключения в Община Берковица.** Населението трябва да пътува до общинския център за посещение на лекар, стоматолог, аптека, административна услуга или дори пазаруване на хранителни стоки. **Липсата на хранителни магазини и заведения за хранене в над 80% от населените места налага необходимост от пътуване до общинския център дори за снабдяване с храна.** Същевременно, публичният транспорт от селата към общинския център или други по-големи градове е силно ограничен и затруднява местното население при осъществяване на потребностите от основни услуги и блага.

Спортната инфраструктура в общините също не е в добро състояние. В трите общини има само по една зала или стадион в по-добро състояние, която е в общинския център, но не и спортни площадки или оборудвани зали за спорт в селата, училищата и пр. Спорта е важна дейност, която приобщава, социализира и води до по-добро качество на живот за местното население. Освен това, **спортът приобщава младите и активните членове на местната общност и е подходяща форма за сътрудничество с други населени места, други МИГ или проекти, насочени към развитие на спортни дейности.** В социално-икономическия анализ са посочени редица *спортни клубове, които съществуват на територията на трите общини и се нуждаят от подкрепа за тяхната дейност.*

Читалищата са основните организатори на културния живот в общините, но бюджетите с които разполагат са силно ограничени, вкл. за покриване на разходите за отопление през зимата или за капиталови инвестиции в сградите, вкл. осветление, озвучения, декори и костюми. Културната дейност е една от дейностите, която може да се споделя, съответно да участва в проекти в партньорство и обмен с други подобни организации, каквото е и желанието на местната общност, посочено в *„Анализ на нагласите у производители, предприемачи, училища, публична администрация и т.н. за създаване на условия за сътрудничество“.*

Образованието също е централизирано в общинските центрове, с изключение на Община Берковица, в която има детски градини в още три села и училища в още две села освен общинския център. Децата се извозват до общинския център. *Не са идентифицирани обаче частни инициативи за упражняване на неформални форми на образование, за извънкласна работа с деца, вкл. психологическа.*

Територията на трите общини е богата на природни и културни забележителности, традиции и занаяти. Въпреки това, от направеното проучване става ясно, че *според местните хора не е налична систематизирана информация за богатствата и потенциала на територията, особено за целите на туризма.* В община Драгоман е изграден 1 посетителски център, а в Община Берковица до скоро функционира Туристически информационен център. **Необходимо е целево насочване на средства към популяризиране чрез дигиталните методи както на културното наследство - движимо и недвижимо, така и към спецификите на защитените зони от мрежата Натура 2000 с оглед създаване на нови екосистемни услуги.**

Достъпът до археологическите, културните и туристически забележителности също е необходимо да бъде подобрен и социализиран, с оглед лошото състояние на подходите към такива обекти или въобще липсата на такива.

Сътрудничеството се определя като ключов метод за ангажиране на различните заинтересовани страни в дейности от полза за голяма част от общността. В изготвения „Анализ на нагласите у производители, предприемачи, училища, публична администрация и т.н. за създаване на условия за сътрудничество“ през 2022 г. са идентифицирани както секторите, в които е проявен интерес към сътрудничество, така и заинтересованите страни към изпълнение на конкретни дейности. **Формулирани са предложения, с установени потребности за подкрепа на конкретни дейности свързани с развитие на туризма, художествените занаяти и информационните центрове, по отношение на дейности за сътрудничество с различни МИГ, общини и асоциации на занаятчий, туристически центрове и сдружения, идентифицирани от участниците в проучванията.**

От отправените препоръки от проведено през 2022 г. проучване „Кръговата икономика - възможност за създаване на нови бизнеси или насърчаване на ресурсната ефективност на територията на МИГ-Берковица и Годеч“ е изведена **потребност от реализиране на проекти и дейности от екипа на МИГ с информационна и демонстрационна насоченост по въпросите на кръговата икономика – проекти за сътрудничество с други МИГ на тема кръгова икономика.**

В социално-икономическия анализ е направен извод, че предимството на подхода BOMP е прилагането на мерки за сътрудничество в различни сектори, което гарантира гъвкавост на предвидените интервенции спрямо местната специфика, както и предлагане на иновативни подходи за решаване на конкретни проблеми, като развитие на „интелигентни селища“.

Съвременните технологии дават възможност за решаване на местните проблеми чрез използване на цифрови решения, в развитие на нов тип услуги и решаване на конкретни проблеми в сътрудничество между заинтересованите лица. Регламент (ЕС) 2021/2115 на Европейския парламент и на Съвета дава възможност за подкрепа на т. нар. „интелигентни селища“, която може да изиграе ключова роля при решаване на конкретни потребности в малките населени места.

Чрез препоръките от проучването на културния потенциал на народните и художествени занаяти, проведено на територията на МИГ – Берковица и Годеч през 2018 г. са формулирани **потребностите, насочени към популяризиране на потенциала на МИГ като богата на природни, културни, туристически и бизнес ресурси територия.**

Икономика. Според данни от социално-икономическия анализ на територията на трите общини оперират общо 867 предприятия. Най-много предприятия са регистрирани на територията на Община Берковица – 517 бр. В община Берковица 94,39% (488 бр.) от предприятията са микропредприятия, по смисъла на чл. 3, ал. 3 от Закона за малките и средните предприятия. Малките предприятия са 25 бр. на територията на община Берковица и 7 бр. на община Драгоман. Средните предприятия са по 4 бр. в община Берковица и община Драгоман. На територията на община Годеч оперират само микропредприятия.

В областта на селското и горското стопанство оперират общо 698 земеделски стопани за стопанската 2021/2022 г, като от тях едва 78 са юридическите лица за трите общини. Селското стопанство е концентрирано в животновъдния сектор, който преобладава поради спецификата на релефа и надморската височина на територията. Традиционни са също ягодоплодните култури (ягоди и малини), зеленчуци и фуражни и други зърнени култури. Дърводобива също е типичен сектор и за трите общини, с оглед на факта, че голяма част от територията е горска. Цифровите решения и иновациите не са застъпени в земеделския сектор, като дори в социално-икономическия анализ е направен извод, че стопанствата не са оборудвани със съвременна техника или технологии за прецизни обработки.

Най-много предприятия работят в сферата на търговията и в трите общини, ако не се взема предвид сектор земеделие. Развити са транспортните услуги в трите общини, а за община Берковица и хотелиерството и ресторантьорството. За съжаление, няма данни за регистрирани или въведени иновации или производство на иновативни продукти на територията на трите общини, съгласно социално-икономическия анализ.

По отношение на социалните услуги, социално-икономическият анализ показва **сериозен ангажимент от страна на общините за изчерпателно и цялостно покритие на територията с различните видове услуги, делегирани от държавата на общините. Липсва обаче частната инициатива в предлагането на социални услуги или услуги за деца и хора със специални нужди. Развитието на такъв тип услуги представлява ниша в предлаганите услуги и възможност за развитие на предприемачество, вкл. социално предприемачество.** Също така, в анализа е обърнато специално внимание на наличните занаяти и техното значение за територията, но няма данни за подкрепени занаятчийски практики, вкл. обучения или предаване на умения от занаятчийци на млади хора. *Очертана е необходимост от обръщане на специално внимание на занаятите и тяхното подпомагане и популяризиране.*

При разработването на политиките, насочени към развитието на похода BOMP, е поставен специален акцент върху насърчаването на иновациите и намаляването на информационната асиметрия. В Националната стратегия за насърчаване на малките и средните предприятия 2021-2027 г. този акцент е отнесен към съответните основни мерки във всички разработени приоритети, които, от своя страна, са в пълно съответствие с всички други важни стратегически документи в областта.

Територията на МИГ Западен Балкан-Берковица, Годеч и Драгоман се отличава с изключително богата и разнообразна околна среда, природни забележителности и защитени зони. На територията на община Берковица има и един резерват – Горната кория. Резерватите в България са с най-строг режим на защита от закона. За такива се обявяват образци от естествени екосистеми, включващи характерни и/или забележителни диви растителни и животински видове и местообитанията им. На територията на трите общини са регистрирани 5 защитени зони от мрежата Натура 2000 – 3 по директивата за птиците и 2 по директивата за местообитанията. За местното население защитените територии представляват само наложени ограничения за различни дейности, и то не вижда пряка полза от наличието на толкова богата природна среда. *Опазването на тези територии е необходимо да бъде приоритет за местните хора, и те да знаят как да извлекат ползи от това.*

На територията на общините Берковица и Драгоман е организирано разделно събиране на отпадъци, като са поставени контейнери за отпадъци от опаковки от хартия, картон, пластмаса и метал и стъкло. *За съжаление, културата и други фактори все още пречат на подобряване на процеса на разделно събиране на битовия отпадък, въпреки положените немалко усилия.*

По данни от социално-икономическия анализ, единствено Община Берковица декларира значителен брой на отпадналите от образователната система ученици, включително роми, а също така значителен брой представители на ромската общност на територията и /близо 40 % от учащите/. Ето защо, в анализа се откроява проблем с отпадане от образователната система само за Община Берковица, което очертава необходимост от *подобряване на достъпа до образование на деца и ученици от различни уязвими групи (напр. роми, деца, застрашени от социална изолация и бедност поради семейна среда и др.), повишаване на качеството на предучилищното и училищното образование и насърчаване ефективното взаимодействие между образователните институции за трайното оставане на децата от уязвими групи в образователната система.*

3.2. Идентифицирани групи от заинтересовани от изпълнението на стратегията за ВОМР лица на територията на МИГ:

Според данните от проведено „Проучване на възможностите за прилагане на стратегия, финансирана от повече от един фонд - идентифициране на заинтересованите страни и техните нужди“, заинтересованите лица по отношение на Стратегията за ВОМР могат да бъдат обобщени в следните групи, представляващи потенциални бенефициенти:

Общинска администрация – адресира потребностите от инвестиции в публичната инфраструктура, в инициативи насочени към сътрудничество за популяризиране на местните предимства (природни, местни занаяти, културни дейности, развитие на спорта, кръговата икономика, интелигентните селища и др.) Общинските администрации, освен че разработват местните политики, са отговорни за предлагането на основни услуги в местните общности и осъществяване на социалната политика. Общинските администрации от трите общини са **силно заинтересовани кандидати, партньори и изпълнители на Стратегиите за ВОМР.**

Образователните и обучителни организации от територията на община Берковица (училища, детски градини, ЦПО и др.) са идентифицирани в проведеното „Проучване на възможностите за прилагане на стратегия, финансирана от повече от един фонд -

идентифициране на заинтересованите страни и техните нужди“ като заинтересована страна по мерките касаещи Приоритет 1 „Приобщаващо образование и образователна интеграция“ (П1), специфична цел по чл.4, §1, буква „й“ от Регламент (ЕС) 2021/1057 „Насърчаване на социално-икономическата интеграция на маргинализирани общности като ромите“ от допълващо финансиране по Програма Образование като потенциални кандидати и бенефициенти. От друга страна, те са заинтересована страна и като ползватели на публични услуги и инфраструктура.

ЮЛНЦ – Юридическите лица с нестопанска цел са доброволни организации, избрали да работят в конкретен сектор за постигане на обществено полезни цели. Такива са спортните клубове, туристическите дружества, сдружения със социални мисии, защитници на околната среда и организации работещи в различни сфери на социално-икономическия живот. Читалищата, макар и да са регистрирани по специален закон, също отговарят на профила на ЮЛНЦ и затова не са споменати конкретно като отделни бенефициенти. **ЮЛНЦ са силно заинтересовани кандидати и партньори** в проекти за сътрудничество, за развитие на конкретни проекти с обществена полза – спортни, културни, социални дейности, опазване на околната среда, насърчаване на традиционни за територията сектори – например туризъм, земеделие, занаяти, фолклор и др. В това число е и **МИГ**, като представител на местната общност и сдружение, включващо всички заинтересовани страни. Екипът на МИГ е натрупал опит в администрирането на стратегия за ВОМР, организатор на редица местни инициативи, обучения на местни лидери и провеждане на проучвания на територията по теми, необходими за дейността на сдружението и за планиране на бъдещите приоритети и стъпки за изпълнението им. МИГ е ключово заинтересовано лице за изпълнение на проекти за сътрудничество, за участие в стратегии за „интелигентни села“ на своята територия и за провеждане на обучения по редица важни за общността теми, каквито са кръговата икономика, интелигентните села, социалното предприемачество, дигитализацията на услугите и производството и др.

Икономическите субекти може да се определят в две направления – земеделски сектор и неземеделски дейности. Земеделските производители са най-силно представения сектор в селските райони. От гледна точка на осигуряване на доходи и създаване на заетост, те са най-значимият фактор за малките населени места. **Земеделските производители са силно заинтересовани**, от една страна като представители на бизнеса, и от друга като местни жители, за подкрепа и модернизация на земеделските стопанства – като бизнес, и за инвестиции в публична инфраструктура и обществено полезни проекти - като граждани. Земеделските стопанства са един от съществените фактори за поддържане на заетост, особено в селата. Най-значими са стопанствата в секторите животновъдство, плодове и зеленчуци, от гледна точка на създаване на работни места и постоянна заетост.

Представителите на неземеделските дейности – микропредприятията, които оперират на територията на трите общини, са другите икономически субекти, които също са силно заинтересовани от прилагане на Стратегия за ВОМР в отговор на идентифицираните потребности на територията. Освен като потенциални кандидати за подобряване на конкурентоспособността си, микропредприятията са основен работодател или инструмент за самонаемане и осигуряване на заетост. **Микропредприятията са силно заинтересовани** от възможностите на Стратегията да подобри конкурентоспособността им, да въведе иновативни решения и да увеличи финансовите резултати на местната икономика. Също така, като местни

граждани представителите на този сектор са силно заинтересовани от подобряването на основните публични услуги и инфраструктура.

Жителите на общините Берковица, Годеч и Драгоман са реално местната общност, която участва с различни свои представители във всички етапи от планирането и изпълнението на Стратегията за ВОМР.

От гледна точка на възможностите за адресиране на част от идентифицираните потребности на територията в различните и сектори, **местната общност е силно заинтересована от всички видове интервенции**, които могат да бъдат подкрепени чрез многофондова стратегия. Тази заинтересованост е **пряка или косвена** когато става въпрос за решаване на различни видове предизвикателства – от публична инфраструктура, през обществените услуги, културната дейност та чак до частните инвестиции, които косвено ще подобрят местната икономика.

Местната общност трябва да бъде адресирана чрез целеви информационни дейности, планирани за различните представители на общността, с оглед коректно запознаване, консултиране и обсъждане на предстоящите мерки, с оглед елиминиране на негативни реакции или незаинтересованост от проекти в подкрепа на решаване на местни предизвикателства. Основният организатор на тези информационни дейности е МИГ, както и организации, изпълняващи дейности по ОП Околна среда 2021 – 2027 г., включително трите общински администрации – Берковица, Годеч и Драгоман.

3.3. Наличие на уязвими и малцинствени групи на територията на МИГ и описание на техните потребности:

Уязвимите групи на територията на МИГ, идентифицирани в анализите са лицата застрашени от социално изключване – възрастните хора, хората, които живеят с доходи под линията на бедност и в материални лишения, представителите на маргинализираните общности и децата, които са изпаднали от образователната система, деца и ученици с пропуски в образованието, деца и ученици, чиито майчин език не е българският, деца и ученици в бедност или в повишен риск от бедност и в риск от социално изключване.

Възрастните хора, особено самотно живеещите и тези в малките населени места съставляват 34,70 на сто от населението на МИГ за 2020 г. Основните потребности на тази група са свързани с достъпа им до социални и здравни услуги, както и от възможности за социализация и общуване. Общините са покрили всички необходими за територията социални услуги за общността. Специфични потребности на тази група хора могат да бъдат удовлетворени чрез насърчаването на частни инициативи свързани със предоставянето на здравни, социални и други услуги на територията.

За територията на МИГ над 50 на сто от населението живее в материални лишения, като за област София, където попадат общините Годеч и Драгоман за 2021 г. над 29 на сто живеят в под линията на бедност, а за област Монтана, където попада Община Берковица и по-голямата част от населението на територията на МИГ, 42 % от населението е с доходи под линията на бедност (*виж. Социално-икономически анализ, стр. 18*).

По отношение на заетостта, социално-икономическият анализ предлага актуална информация за дял на работоспособното население на територията спрямо общото, за безработните лица и техния профил и за уязвими и маргинализирани групи на територията на трите общини. Общо

12 488 човека е населението в трудоспособна възраст към 31.12.2022 г. по данни на НСИ. Регистрираните безработни за трите общини са 777 човека за същия период.

При средна безработица за страната за 2022 г. от 5,2%, която е с положителен тренд (намаляла е с 0,3% спрямо 2021 г.), единствено в Община Годеч се наблюдават положителни тенденции за намаляване на безработните лица. Притеснителен е ръстът в Община Берковица, която е увеличила безработните лица с 2,71% през 2022 г. спрямо 2021 г.

По данни на Агенцията по заетостта, дялът на средногодишния брой на регистрираните безработни лица над 50-годишна възраст за 2022 г. спрямо общия брой на безработните в Област Монтана, където се намира Община Берковица, е 45,6 на сто, като този процент е увеличен спрямо 2021 г. За област София, където попадат Община Годеч и Община Драгоман, процентът е 36,2 и е нараснал с 0,7 на сто спрямо 2021 г.

На национално ниво, към 2022 г. относителният дял на незаетите и неучещи младежи на възраст 15-24 навършени години е 12,5 на сто.

По отношение на безработните лица, на национално ниво най-висок е относителният дял на бедните безработни сред ромската етническа група – 31,6%, при 16,5% от турската етническа група и 10,4% от българската етническа група.

В Община Берковица се наблюдава висок процент на учениците, самоопределили се като роми. Ромите в Община Берковица по данни от преброяването през 2021 г. са 1437 бр., в Община Годеч – 8 човека, а в Община Драгоман няма самоопределили се лица като роми. Може да се каже, че в Община Берковица е обособен жилищен квартал със значителна сегрегация на ромите в него.

Високият процент на бедност на населението представлява сериозен риск от социално изключване. Ниското ниво на образованието, големият процент на лица, живеещи в бедност и ниски нива на заетост формират редица предизвикателства пред включването на лицата от маргинализираните общности в социално-икономическия живот. Подкрепата за тези общности може да бъде осигурена по отношение на включването им в пазара на труда, достъп до обучение и образование, борба с бедността и създаване на предпоставки за по-добро здраве.

В социално-икономическия анализ е засегната темата с предоставяните от общините социални услуги за различните уязвими групи, като и в трите общини е направен извода, че няма необходимост от разкриване на нови социални услуги, а в ПИРО на трите общини са предвидени издръжки за вече създадени такива по различни проекти.

По отношение на трайно безработните лица и лицата без завършена степен на образование и квалификация, редица мерки се прилагат от Агенцията по заетостта чрез регионалните и структури. **В резултат от общественото обсъждане на изведените потребности в резултат от социално-икономическия анализ е установено, че според местната общност проблемът с безработните лица и тяхната квалификация следва да се адресира от съответните държавни институции, а стратегията за ВОМР ще насърчава създаването на нови работни места и ще подкрепя частните инвестиции.**

По отношение на отпадналите от образователната система ученици и тези от ромски произход съгласно данните от проведените анализи е налице необходимост само в община Берковица от прилагането на такива мерки.

В критериите за оценка по мерките, където е приложимо, е предоставено предимство на предвидени дейности за социално включване на уязвимите групи от местната общност.

3.4. Анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите на територията на МИГ:

СИЛНИ СТРАНИ

1. Територията има еднороден характер на природо-географската среда, общ ландшафтен облик, придаващ ѝ компактност и визуална обособеност
2. Липса на сериозни екологични замърсители в трите общини
3. Съхранено биоразнообразие и форми на ландшафта поради обявени защитени зони/територии
4. Добре развити социални услуги от общините
5. Съществува мрежа от читалища в много от населените места, която осъществява културната дейност в общностите
6. Множество природни и културни ценности с национално и местно значение и религиозни обекти на територията на трите общини
7. Селските райони стоят на преден план при преминаването към нисковъглеродна икономика
8. Изразена готовност от страна на местната общност за промяна и включване в инициативи, свързани с кръговата икономика, с цел повишаване на конкурентоспособността и опазване на околната среда
9. Територията е изключително богата на културни ценности, религиозни храмове, традиции и обичаи
10. На територията на трите общини съществуват действащи и активни спортни клубове и неправителствени организации
11. Съществуващи традиционни занаяти на територията на трите общини
12. Традиции в горското стопанство – наличие на учебна база на територията на община Берковица
13. Високоинтензивните култури и продукти (животни и зеленчуци) се произвеждат в дребните стопанства, които са основен източник на заетост и заемат около една трета от обработваемата земя
14. Висок потенциал за развитие на различни форми на туризъм

СЛАБИ СТРАНИ

1. Трите общини се намират в слабо урбанизирана територия, разположена в периферията на страната
2. Силно обезлюдени села, концентрация на населението в общинските центрове
3. Нисък процент население в трудоспособна възраст
4. Все още е висок процентът на рано напуснали и отпаднали хора от образователната система в община Берковица
5. В Община Берковица се наблюдава висок процент на ромското население с риск от социално изключване
6. Населението в общините Берковица, Годеч и Драгоман е с критично ниски доходи, като над 50 на сто е в състояние на лишения и бедност

7. Липсата на образование и квалификация води до риск от бедност за ранно напусналите и отпадналите от образователната система
8. При лицата, определили се като роми - близо 70,00 % с начално и без образование са бедни, докато при лицата с висше образование няма нито един беден
9. Здравни услуги се предлагат основно в общинските центрове
10. Липса на достатъчно аптеки
11. Болничните услуги в общините Годеч и Драгоман се предлагат само в областния център София
12. Малките населени места в общините притежават сходни белези на значителна изостаналост, спрямо условията на градската среда и по-ниско качество на живот
13. Инфраструктурата в селата, включително и тази за здравни услуги, е в лошо състояние и има нужда от модернизация
14. Не е изграден подходящ достъп (обслужващи пътища, екопътеки) и посетителски центрове до обособените и отдалечените от населените места зони и отделни значими обекти на археологическото наследство
15. Липсва информационна система в трите общини, по отношение на материално и нематериално културно наследство и културни събития
16. Недвижимите културни ценности не са експонирани и социализирани, поради което не носят и съответните приходи в общините от туристическа дейност
17. Хората на възраст над 65 години ползват рядко интернет или електронни устройства, а те представляват значителен процент от населението на селата
18. Раздробена собственост върху земеделската земя
19. Няма частни инициативи по отношение на предоставяне на социални услуги – напр. грижа за възрастни хора, дневна грижа за деца или специализирана помощ за хора с увреждания
20. Не са предприети действия за популяризиране на територията като културна дестинация
21. Навсякъде спортната инфраструктура се нуждае от ремонтни дейности, основна реконструкция или рехабилитация. Спортните съоръжения и зали или стадиони се поддържат с малка подкрепа от общинските бюджети
22. Липсва подходяща експозиция на занаятчийската дейност, популяризиране на занаятите и използването им в интегрирани туристически продукти
23. Разделното събиране на отпадъците не може да се установи като успешна практика в трите общини
24. Не са регистрирани въведени иновации или производство на иновативни продукти на територията
25. Хората с увреждания все още са изключени от трудовата активност
26. Лошо и много лошо състояние на уличната мрежа във всички села на трите общини
27. Банкомати има само в общинските центрове
28. Пощенски услуги се предлагат все още в много малка част от населените места
29. Хората в селата нямат достъп до компютри - нито в кметствата, нито в училища, читалища или други публични организации
30. Хранителни магазини има само в по-големите села
31. Автобусният транспорт, който обслужва населението, е недостатъчен и не покрива всички населени места

32. Интернет и телефония е осигурен само от частни оператори на територията на всички села

ВЪЗМОЖНОСТИ

1. През община Берковица преминава най-краткият път от Северозападна към Югозападна България, както и от Западна Европа към Южна България и Близкия изток през прохода Петрохан
2. През община Драгоман преминава международния път Е 80, който свързва Западна Европа с Близкия Изток, вкл. КПП Калотина
3. Висок потенциал за развитие на екосистемни услуги поради висок процент от територията на общините попадащ в защитени зони Натура 2000
5. Влошеното демографско състояние на населението на територията на трите общини може да се повлияе чрез създаване на условия за заетост и доходи на местното население, чрез мерки насочени към нуждите на бизнеса (да се задържи икономически активното население на територията)
6. Да се подпомогне предлагането на леснодостъпни услуги за населението, съпоставими с тези в големите градове, включително мобилни, както и: грижа за деца, възрастни и хора в неравностойно положение, образование, здравеопазване, ИКТ, развлечения и спорт, и други услуги
7. Подкрепа на жизнеспособни проекти за развитие на различни местни производства, туристически дейности и съпътстващи услуги ще създадат нови работни места и условия за повишаване на жизнения стандарт на местното население.
8. Развитието на територията е немислимо без поддържане и обновяване на съществуващата инфраструктура и подобряване качеството на предлаганите публични услуги за населението.
9. Местното население и бизнеса имат силна нужда от запознаване с възможностите и ползите от дигитализацията, както и конкретни примери и добри практики, които да ги насърчат да модернизират своето ежедневие и бизнес.
10. Да се въведат нови цифрови решения и инструменти, особено за МСП, и да се демонстрира на други МСП как тези решения биха могли да освободят ресурсите и да намалят разходите
11. Да се стимулира обединяването на малките производители в производствени обединения като един от начините за повишаване ефективността на отрасъла
12. Възможност за прилагане на концепцията за Интелигентни селища като възможност за съживяване на услугите в селските райони
13. Територията притежава изключително ценни природни и антропогенни условия и ресурси за балнеолечение, климатолечение, планински, селски и религиозен туризъм, ски спорт, лов и риболов, както и възможности за съчетаното им използване
14. Природните и културните забележителности на територията могат да се развият като двигател на икономическо развитие, създаване на заетост и висока добавена стойност към услугите на територията на трите общини
15. Насърчаване на занаятчийската дейност чрез различни форми на популяризиране и маркетинг, проекти за сътрудничество и иновации в традициите
16. Един от начините за повишаване ефективността на отрасъл земеделие е да се стимулира обединяването на малките производители в производствени обединения

ЗАПЛАХИ

1. Трайна тенденция на депопулация в трите общини
2. Висок процент от населението е в надтрудоспособна възраст или трайно безработно
3. В икономически план намалението на населението по малките населени места и неговото застаряване прави неефективни много от предлаганите обществени услуги, в т. ч. социалните услуги, медицинските и образователните, както и осигуряването на достъп до тях
4. Висок процент на бедност на населението и заплахата от социално изключване
5. Ежегодно отпадащи ученици от образователната система
6. Увеличаваща се безработица

4. Цели на стратегията, включително измерими целеви стойности за резултатите, и съответните планирани действия: (не повече от 10 страници)

4.1. Цели на стратегията и приоритети за развитие на територията:

ОБЩАТА ЦЕЛ НА СТРАТЕГИЯТА Е: ПОДОБРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ И ОЖИВЯВАНЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ ЗАПАДЕН БАЛКАН-БЕРКОВИЦА, ГОДЕЧ И ДРАГОМАН.

Общата цел описва визията на МИГ за развитие на територията, като се опитва да обедини всички дефицити, идентифицирани в социално-икономическия живот. Демографските проблеми не биха могли да бъдат адресирани само с мерки от ВОМР, тъй като те са предмет на национална и дългосрочна политика, но стратегията се опитва да допринесе за смекчаване на част от социалните проблеми на уязвимите групи, от една страна, и от друга да стъпи здраво на потенциала на територията за развитие и да насърчи различните участници в социално-икономическия живот сами да предприемат действия за решаване на предизвикателствата на територията. Мярката, насочена към разработване и реализиране на стратегия за „интелигентни селища“ е иновативна за територията.

Специфичните цели, които са формулирани в резултат от публични обсъждания от местната общност са:

Специфична цел 1: Създаване на привлекателна обществена среда и условия за оживяване на територията на МИГ

Тази цел адресира публичната инфраструктура, отношението към богатото природно наследство и биоразнообразие на територията на МИГ, и предизвикателството към предприемчивата част от местната общност да участва активно в решаване на локални или по-обширни проблеми, включително и опазване на околната среда.

Предвидена е 1 мярка с подкрепа от ЕЗФРСР, която да допринесе за постигане на специфична цел 1: Мярка 1.1: Инвестиции в основни услуги за общността на територията на МИГ и допълващо финансиране от Програма Околна Среда чрез: мярка 1.2 „Повишаване на осведомеността относно практиките и поведението във връзка с устойчивото потребление, кръговата икономика, мониторинга на отпадъците както и информационни и разяснителни кампании за заинтересованите страни и населението“ по приоритет „Отпадъци“ и мярка 1.3 „Повишаване осведомеността относно биологичното разнообразие и заплахите за него на територията на МИГ“ по приоритет „Биологично разнообразие“.

Чрез мярка 1.1: „Инвестиции в основни услуги за общността на територията на МИГ“ ще се търсят решения на инфраструктурни проблеми, които да допринесат за подобряване на обществената среда и предоставяните публични услуги.

Допълващото финансиране по Програма „Околна среда“ чрез мярка 1.2 „Повишаване на осведомеността относно практиките и поведението във връзка с устойчивото потребление, кръговата икономика, мониторинга на отпадъците както и информационни и разяснителни кампании за заинтересованите страни и населението“ по приоритет „Отпадъци“ е насочено към повишаване информираността на местното население относно принципите на кръгова икономика и устойчиво използване на ресурсите.

За местното население защитените територии представляват само наложени ограничения за различни дейности, и то не вижда пряка полза от наличието на толкова богата природна среда. Опазването на тези територии е необходимо да бъде приоритет за местните хора, и те да знаят как да извлекат ползи от това. Предвид това е необходимо популяризиране и изграждане на отношение към природните дадености и защитени територии, вкл. биоразнообразие на територията на трите общини, както и как да се опазва и използва. Прилагането на мярка 1.3 „Повишаване осведомеността относно биологичното разнообразие и заплахите за него на територията на МИГ“ по приоритет „Биологично разнообразие“ ще допринесе за това.

Специфична цел 2 Създаване на условия за внедряване на иновации и повишаване на конкурентоспособността във всички сфери на местната икономика, вкл. инвестиции в човешкия капитал и грижи за уязвимите групи от общността

Специфична цел 2 предвижда инвестиции в местната икономика, като обхваща както земеделските стопани и микропредприятията извън сектор „земеделие“, така и насърчава въвеждането на съвременни и иновативни технологии, цифрови решения във всички сектори, инвестиции в материални активи, въвеждане на технологии за прецизно земеделие. Изключително важна е възможността за диверсификация на дейността на земеделските стопани за стабилизиране на доходите им, която се предоставя за развитие на неземеделски дейности. Чрез критериите за подбор се насърчава участието на уязвимите групи, въвеждането на цифрови решения и енергийната ефективност на местната икономика. Всичко това е насочено към повишаване на конкурентоспособността на местната икономика, което ще даде отражение както на качеството на живот, така и да подпомогне задържането на жителите на територията. Мярката, насочена към неселскостопански дейности ще допринесе за разнообразяване на предоставяните услуги и произвежданите продукти на територията, повишаване на конкурентоспособността на съществуващите дейности, включително и чрез приоритизиране на частни инвестиции за дейности, свързани с грижа за възрастни хора, деца и уязвими групи от населението, образователни и здравни услуги, и други свързани с подобряване на човешкия капитал.

В резултат от проведените анализи едни от най-сериозните проблеми пред местната общност се открояват изоставане на територията в социално-икономически план, негативни структурни и демографски проблеми, ниските нива на образование, високи нива на безработицата сред населението, особено в община Берковица, където е съсредоточен сериозен процент ромско население – почти 10%. Като неблагоприятна характеристика се очертава ниското ниво на

образованост особено сред ромското население и квалификация на част от работещите и безработните. В този контекст на установени нужди, от особено значение е поставянето на фокуса върху развитието на образователната структура на населението на територията, подпомагането на процеса на трудова интеграция и подобряването на местния капацитет.

Предвидени са 2 мерки с подкрепа от ЕЗФРСР, които да допринесат за постигане на специфична цел 2:

Мярка 2.1: Инвестиции в земеделските стопанства;

Мярка 2.2: Инвестиции в неселскостопански дейности.

За постигане на СЦ 2 е предвидено допълващо финансиране по Програма „Образование“

Специфична цел 3: Добавяне на стойност към местните предимства чрез оползотворяване на природния потенциал и развитие на хоризонтални и междусекторни партньорства, вкл. взаимодействие за инициативи от общ интерес, модели за добро управление и участие на заинтересованите страни

Третата специфична цел е насочена към подкрепа на местни инициативи във всички сфери на културния и обществен живот. На територията съществуват редица културни организации в лицето на читалищата и НПО, спортни клубове, училищни инициативи и фолклорни формации. Културата, спортът и общественият живот са живата сила, която задържа останалото на територията население, и е от изключителна важност за качеството на живот.

Чрез мерките, планирани за изпълнение в третата специфична цел се цели насърчаване на сътрудничеството между всички заинтересовани страни на територията на МИГ за реализиране на партньорски инициативи. Предвидените мерки са както за местни заинтересовани лица, така и за МИГ.

Предвидени са 3 мерки с подкрепа от ЕЗФРСР, които да допринесат за постигане на специфична цел 3:

Мярка 3.1: Сътрудничество за осъществяване на местни инициативи;

Мярка 3.2: Подкрепа за изготвяне и прилагане на стратегии за „интелигентни селища“

Мярка 3.3: Сътрудничество на МИГ и подготвителни дейности за него.

Стратегията за ВОМР е насочена към устойчиво развитие на територията посредством подкрепа на въвеждането на иновации (иновативни практики, методи, процеси, подходи и др.) на територията на МИГ, стимулиране на местната икономика и местното производство, подкрепа за социални дейности, насочени към всички нуждаещи се групи, подкрепа за качествено образование, подобряване на условията за живот и на състоянието на околната среда.

4.2. Измерими целеви стойности за резултатите (индикатори):

4.2.1. Индикатори за цялостното прилагане на стратегията за ВОМР – задължителни и специфични за МИГ:

Задължителни индикатори			
№	Вид индикатор	Стойност	Източник на информация
1	1. R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти“;	10	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
2	2. R.40 „Интелигентен икономически преход в селските райони: Брой на подкрепени стратегии за „умни села““;	3	Административни договори; ИСУН
3	3. R.41 „Свързани европейски селски райони: Дял на населението в селските райони, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура чрез инвестиции от ОСП“;	40%	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
4	4. R.42 „Насърчаване на социалното включване: Брой лица, обхванати от проекти, свързани с подкрепа на дейности за социално включване“;	3	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
5	5. „Брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания“	320	Формуляри за мониторинг; Отчети на МИГ; ИСУН
Специфични индикатори за СВОМР			
№	Вид индикатор	Стойност	Източник на информация
1	Брой сключени договори	32	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
2	Брой подпомогнати проекти, вкл. стратегии	29	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
3	Брой подпомогнати получатели	27	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
4	Брой проекти с инвестиции за подобряване на публичните услуги и достъпа до тях	4	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
5	Брой проекти за увеличаване туристическия интерес към територията на МИГ	2	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
6	R.9 Модернизация на земеделските стопанства: Дял на земеделските стопанства, получаващи подпомагане за инвестиции с цел реструктуриране и модернизиране, включително подобряване на ресурсната ефективност	40%	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН

7	Брой стопанства в чувствителните сектори, получили подкрепа	2	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
8	Брой на подпомогнати получатели с размер на стопанството измерен в СПО между 4 000 и 10 000 евро	1	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
9	Дял на проектите включващи инвестиции насочени към опазване на околната среда	20%	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
10	Брой проекти с инвестиции в здравеопазване	2	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
11	Брой проекти за популяризиране на местната култура - фолклор, кулинария, традиции, обичаи и възраждане на местни занаяти	2	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
12	Брой проекти за популяризиране на спорта за здравословен и активен живот, и спортни дейности	2	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
13	Брой на доброволците, включени в проектните дейности	30	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
14	Брой подпомогнати пилотни проекти за "интелигентни селища"	1	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
15	Дял от населението на територията на МИГ, обхванато от стратегии за интелигентни селища	5%	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН
16	Брой проекти предлагащи дигитални решения	2	Формуляри за мониторинг; проектни досиета; ИСУН

4.2.2. Индикатори по мерки:

Специфична цел	Мерки	Индикатор изходен	бр.	Индикатор резултат	бр.	Източник на информация
Обща цел: Подобряване на качеството на живот и оживяване на територията на МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман						
СЦ 1: Създаване на привлекателна обществена среда и условия за оживяване на територията на МИГ	Мярка 1.1: Инвестиции в основни услуги за общността на територията на МИГ – чл. 73 - Регламент ЕС 2021/2115	Брой сключени договори	6	R.41 Свързване на селските райони в Европа: дял от населението в селските райони, ползващо подобрен достъп до услуги и инфраструктура чрез подпомагане по ОСП	40%	Административни договори; Формуляри за мониторинг; Проектни досиета; Отчети на МИГ; ИСУН
		Брой подпомогнати проекти	6	Брой проекти с инвестиции за подобряване на публичните услуги и достъпа до тях	4	
		Брой подпомогнати получатели	3	Брой проекти за увеличаване туристическия интерес към територията на МИГ	2	
СЦ 2 Създаване на условия за внедряване на иновации и повишаване на конкурентоспособността във всички сфери на местната икономика, вкл.	Мярка 2.1: Инвестиции в земеделските стопанства чл. 73 и 74 - Регламент ЕС 2021/2115	Брой сключени договори	5	R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти“	2	Административни договори; Формуляри за мониторинг; Проектни досиета; Отчети на МИГ; ИСУН
		Брой подпомогнати проекти	2	R.9 Модернизация на земеделските стопанства: дял на земеделските стопанства, получаващи подпомагане за инвестиции с цел реструктуриране и модернизиране, включително подобряване на ресурсната ефективност	40%	

инвестиции в човешкия капитал и грижи за уязвимите групи от общността		Брой подпомогнати получатели	5	Брой стопанства в чувствителните сектори, получили подкрепа	2	
				Брой на подпомогнати получатели с размер на стопанството измерен в СПО между 4 000 и 10 000 евро	1	
				R.42 „Насърчаване на социалното включване: Брой лица, обхванати от проекти, свързани с подкрепа на дейности за социално включване“;	2	
	Мярка 2.2: Инвестиции в неселскостопански дейности - чл. 73 - Регламент ЕС 2021/2115	Брой сключени договори	10	R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти“	6	Административни договори; Формуляри за мониторинг; Проектни досиета; Отчети на МИГ; ИСУН
		Брой подпомогнати проекти	10	Дял на проектите включващи инвестиции насочени към опазване на околната среда	20%	
		Брой подпомогнати получатели	10	R.42 „Насърчаване на социалното включване: Брой лица, обхванати от проекти, свързани с подкрепа на дейности за социално включване“;	1	
				Брой проекти с инвестиции в здравеопазване	2	
СЦ 3: Добавяне на стойност към местните предимства чрез оползотворяване на природния	Мярка 3.1: Сътрудничество за осъществяване на местни инициативи – чл. 77, параграф 1, буква „е“	Брой сключени договори	4	R.0 „Брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания“	50	Административни договори; Формуляри за мониторинг; Проектни

потенциал и развитие на хоризонтални и междусекторни партньорства, вкл. взаимодействие за инициативи от общ интерес, модели за добро управление и участие на заинтересованите страни		Брой подпомогнати проекти	4	Брой проекти за популяризиране на местната култура - фолклор, кулинария, традиции, обичаи и възраждане на местни занаяти	2	досиета; Отчети на МИГ; ИСУН
		Брой подпомогнати получатели	4	Брой проекти за популяризиране на спорта за здравословен и активен живот, и спортни дейности	2	
				Брой на доброволците, включени в проектните дейности	30	
	Мярка 3.2: Подкрепа за изготвяне и прилагане на стратегии за „интелигентни селища“ – чл. 77, параграф 1, буква „д“	Брой сключени договори	3	R.40 Интелигентен преход на икономиката в селските райони: брой на подпомаганите стратегии за „интелигентни селища“	3	Административни договори; Формуляри за мониторинг; Проектни досиета; Отчети на МИГ; ИСУН
		Брой подпомогнати проекти	3	Брой подпомогнати пилотни проекти за "интелигентни селища"	1	
		Брой подпомогнати получатели	3	Дял от населението на територията на МИГ, обхванато от стратегии за интелигентни селища	5%	
				Брой проекти предлагащи дигитални решения	2	
	Мярка 3.3: „Сътрудничество на МИГ и подготвителни дейности за него“	Брой сключени договори	3	R.0 „Брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания“	20	Административни договори; Формуляри за мониторинг;

		Брой подпомогнати проекти	3	R.41 Свързване на селските райони в Европа: дял от населението в селските райони, ползващо подобрен достъп до услуги и инфраструктура чрез подпомагане по ОСП	30%	Проектни досиета; Отчети на МИГ; ИСУН
		Брой подпомогнати получатели	1			
Дейности по управление, мониторинг и оценка на стратегиите за BOMP и тяхното популяризиране		Брой сключени договори	1	R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти“;	2	Административни договори; Формуляри за мониторинг; Проектни досиета; Отчети на МИГ; ИСУН
		Брой на подпомогнати получатели	1	R.0 „Брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания“	250	
		Брой подпомогнати стратегии	1			

4.3. Планирани дейности за постигане на целите и приоритетите на стратегията

Основната цел на плана за действие е да детайлизира всички конкретни отговорности за изпълнение на правомощията и функциите на органите на МИГ за целите на управление на СВОМР, да опише основните механизми за участие на заинтересованите страни, както и да представят всички стъпки и срокове за провеждане на уредените с нормативни актове дейности за прилагане на СВОМР и функциониране на МИГ.

Задачите на МИГ, определени в чл. 33 от Регламент 2021/1060 са свързани основно с провеждането на следните:

1. изграждане на капацитета на местните действащи лица за разработване и изпълнение на операции;
2. определяне на недискриминационни и прозрачни процедури и критерии за подбор, които не допускат конфликт на интереси и гарантират, че нито една от групите, представляващи конкретните заинтересовани страни, не контролира решенията за подбор;
3. изготвяне и публикуване на покани за предложения;
4. подбор на операциите, определяне на размера на подкрепата и представяне на предложенията на субекта, който отговаря за последната проверка на допустимостта преди одобряването им;
5. проследяване на напредъка към постигането на целите на стратегията;
6. оценка на изпълнението на стратегията.

За реализиране на стратегията, МИГ осигурява служители на пълен работен ден за позициите – изпълнителен директор и експерт/и по прилагане на стратегията. Щатното разписание на персонала се утвърждава от УС на МИГ. Екипът е отговорен за цялостното изпълнение на дейностите по одобрената стратегия и прилагането на правилата и процедурите за реализиране на мерките, в т.ч. планът за действие.

Планът за действие се прилага при спазване на следните водещи принципи и правила:

- Осигуряване на информираност, публичност и прозрачност на всеки един етап от изпълнението на стратегията;
- Подход воден от общността - въвличане и участие на заинтересованите страни в процеса на прилагане на стратегията;
- Избягване на конфликт на интереси;
- Повишаване на капацитета на местните участници;
- Ефикасност и ефективност за максимално оползотворяване на наличните ресурси;
- Устойчивост;
- Разумно финансово управление.

Планът за действие за реализиране на СВОМР включва следните основни **задачи и дейности**, разпределени условно като дейности за управление и дейности за популяризиране:

- **Информиране и публичност.** Една от ключовите роли на МИГ е да мобилизира потенциалните кандидати, да им дава насоки и да осъществява дейности за популяризиране и информация, насочени към местната общност. Това ще се постигне чрез провеждането на широкомащабни информационни кампании, вкл. и преди обявяването на поканите за прием.

По време на обявления прием, екипът на МИГ ще извършва информационни дейности по населени места от трите общини. На интернет страницата на МИГ ще се публикува актуална информация за предстоящи събития, покани за избор на проекти, резултати от оценката, протоколи от проведени заседания на органите на МИГ и комисията за оценка на проектите, годишни доклади, проучвания, представяне на добри практики, както и всякаква друга информация за дейността на МИГ и подхода ВОМР.

- **Информационни кампании на различна тематика.** Това са информационни срещи с местната общност на теми, идентифицирани в социално-икономическия анализ и други проучвания, възлагани от МИГ, като например: дигитализация на публичните услуги и местния бизнес, дигитално здравеопазване, кръгова икономика, прецизно земеделие, и др. За гарантирането на принципа на публичност и прозрачност, МИГ работи с информационна система (база с данни) ИСУН, която да позволи проследяемост на всички етапи, през които преминава един проект – от подаване на заявлението за финансиране до неговата реализация и мониторинг.

- **Изграждане на капацитет** на местните участници за разработване и изпълнение на проекти, включително изграждане на способностите им за тяхното управление. Подпомагане изграждането на капацитет ще се осъществи чрез редица специализирани обучения, семинари, конференции, консултации и други мероприятия за разпространение на добри практики и обмяна на опит на всички нива на изпълнение (екип на МИГ, УС и ОС на МИГ и бенефициенти, местни лидери, лица от уязвими групи, жени, младежи и др.).

- **Организиране и провеждане на недискриминационни и прозрачни процедури за подбор** и прилагане на критерии за избор на проекти, които избягват конфликта на интереси и гарантират, че поне 50 % от гласовете при решения за подбор са от партньори извън публичния сектор. След подписване на договора за финансиране на стратегията, МИГ разработва недискриминационна и прозрачна процедура за подбор на проекти към стратегията за ВОМР, съобразена с изискванията и нормативната уредба. Процедурата се разработва при спазване на принципите за добро финансово управление:

- *Създаване на справедливи и прозрачни процедури* за осигуряване на прозрачни правила за избягване на конфликта на интереси в процеса на подбор на проекти. Цялостно документиране на процеса по оценка и подбор на проекти, чрез публикуване на интернет страницата на МИГ на протоколите от заседанията на комисията за избор.
- *Избягване двойно финансиране* чрез извършване на проверки;
- *Гарантиране, че правилата за допустимост са ясни и достъпни* за всички участници - чрез публикуване на интернет страницата на МИГ на правила за допустимост за всички програми, схеми и мерки, включени в стратегията.

Процедурата за подбор на проекти и конкретните критерии ще гарантират съгласуваност със стратегията за водено от общността местно развитие при избора на проекти, като същите се приоритизират според техния принос за постигане на целите на стратегията. Тя ще определя принципите за разработване и публикуване на покани за подаване на проекти, получаване на заявления за подкрепа и оценяване на тези заявления, както и избора на проекти и определяне на размера на финансовата подкрепа.

Екипът на МИГ разработва ежегодно индикативен график за приемите по съответните мерки от стратегията за ВОМР за следващата календарна година, който се одобрява от УС на МИГ и се публикува на интернет страницата на МИГ. Прием на проекти ще се извършва съобразно график, разпределен по години.

Обявата за прием на заявления се одобрява от УС на МИГ и се публикува на интернет страницата на МИГ и на съответната програма, на информационно табло пред офиса на МИГ, в местни медии, на публично достъпни места от територията на МИГ.

Подборът и оценката на проектите се извършва съгласно условията, публикувани в поканата и Насоките за кандидатстване, съобразени с националното законодателство.

- **Мониторинг** на изпълнението на стратегията за ВОМР и на финансираните проекти, и провеждане на конкретни дейности за оценка. За да изпълни задълженията си за мониторинг МИГ трябва да събира информация за всеки от проектите, които са одобрени: финансова информация и информация за напредъка на проектите, като се използват индикаторите, включени в съответните програми. Изготвянето на доклади за мониторинг ще бъде на годишна база, а оценка на стратегията ще се изготвя от външна фирма, с оглед на безпристрастност на резултатите. Разработената система от индикатори за оценка на изпълнението на стратегията може да се прилага както за извършване на междинна, така и за последваща изпълнението на стратегията оценка. За целите на отделните видове оценки може да се използва целият набор от индикатори или различна комбинация от тях.

- **Осигуряване на участието на заинтересованите страни** в целия процес на реализиране на стратегията – планиране и управление. Структурата на МИГ и нейните органи на управление са представители на различни сектори от местното население. Интегрираният характер на стратегията и проектите към нея гарантират участието на всички заинтересованите страни в процесите на управление и реализация. Множеството дейности за информираност и публичност са предпоставка за въвличане и активно включване в процесите на местната общност. А от друга страна, комисиите за избор на проекти могат да бъдат съставени от членове на общото събрание, като не доминира нито една от групите, представляващи конкретни интереси и делът на публичния сектор в комисията не може да надвишава 49 на сто от имащите право на глас.

Промяна в стратегията може да се извършва при необходимост и спазване на правилата, разписани в договора за финансиране и приложимото законодателство. Измененията на стратегията ще се извършват след провеждането на публични обсъждания и консултации със заинтересованите страни.

5. Описание на мерките: (не повече от 4 страници за всяка мярка)

Мерки и дейности, финансирани от ЕЗФРСР:

ОБЩОПРИЛОЖИМИ ПРАВИЛА ЗА ВСИЧКИ МЕРКИ

Допустимите кандидати/получатели на безвъзмездна помощ по мерките от стратегията за ВОМР на МИГ Западен Балкан – Берковица, Годеч и Драгоман трябва да имат постоянен адрес – за физическите лица и едноличните търговци, и седалище и адрес на управление за юридическите лица на територията на МИГ.

Всички дейности по проектите по стратегията за ВОМР трябва се осъществяват на територията на МИГ.

Безвъзмездна финансова помощ не се предоставя на кандидат/получател на финансова помощ, по проекти към стратегията за ВОМР на МИГ, за когото са налице обстоятелства за отстраняване от участие в процедура за възлагане на обществена поръчка съгласно Закона за обществените поръчки, или който не е изпълнил разпореждане на Европейската комисия за възстановяване на предоставената им неправомерна и несъвместима държавна помощ, и за който е налице конфликт на интереси по чл. 61 от Регламент (ЕС, Евратом) 2025/2509.

Максимален срок за изпълнение на проект е до 36 месеца за проекти на възложители по ЗОП или ПМС № 4 от 2024 г. и до 24 месеца за останалите бенефициенти, но не по-късно от 15 септември 2029 г.

Разходите са допустими след сключване на административен договор. За разходи, свързани с инвестицията, които са извършени преди датата на кандидатстване, се считат за допустими, ако са извършени след 1 януари 2023 г.

Всички дейности трябва да съответстват на националното и европейско законодателство.

Безвъзмездните средства по мерките от ЕЗФРСР са под формата на възстановяване на действително направени от бенефициента допустими разходи.

Недопустимостта на категориите разходи по проектите, финансирани със средства от ЕЗФРСР, се определя съгласно чл. 73, параграф 3 от Регламент (ЕС) № 2021/2115.

Съгласно глава 5 „Финансово управление и контрол“, раздел I от ЗУСЕФСУ, не са допустими разходи за проекти или дейности, които са физически завършени или изцяло осъществени преди подаването на формуляра за кандидатстване от бенефициента, независимо дали всички свързани плащания са извършени от него.

Не са допустими за финансиране по проекти от стратегиите за ВОМР разходи:

1. за закупуване на права за селскостопанска продукция и закупуване на права за получаване на плащане;
2. за закупуване на земя на стойност над 10 % от общите допустими разходи за съответната операция, с изключение на закупуване на земя с цел опазване на околната среда и опазване на богатите на въглерод почви, или закупуване на земя от млади земеделски стопани чрез използване на финансови инструменти; при финансовите инструменти този таван се прилага за допустимите публични разходи, изплащани на крайния получател или, в случай на гаранции-до размера на базовия заем;
3. за закупуване на животни и закупуване на едногодишни растения и тяхното засаждане с цел, различна от:

- възстановяване на земеделския или горския потенциал след природни бедствия, неблагоприятни климатични явления или катастрофално събитие;
- предпазване на селскостопанските животни от големи хищници или от използването им в горското стопанство вместо машини;
- отглеждане на застрашени породи съгласно определението в член 2, точка 24 от Регламент (ЕС) 2016/1012 на Европейския парламент и на Съвета (45) в рамките на задълженията, посочени в член 70; или
- опазване на сортове растения, застрашени от генетична ерозия, в рамките на задълженията, посочени в член 70;
- 4. за лихви по дългове, с изключение на свързани с безвъзмездни средства, отпуснати под формата на лихвени субсидии или субсидии за гаранционни такси;
- 5. за инвестиции в широкомащабна инфраструктура, както е определена от държавите членки в стратегическите им планове по ОСП, която не е част от стратегиите за Водено от общностите местно развитие, установени в член 32 от Регламент (ЕС) 2021/1060, с изключение на инвестиции в широколентова инфраструктура и превантивни действия за защита от наводнения или защита на бреговете с оглед на ограничаване на последиците от възможни природни бедствия, неблагоприятни климатични явления или катастрофални събития;
- 6. за инвестиции в залесяване, които не са съвместими с целите, свързани с околната среда и климата, в съответствие с принципите за устойчиво управление на горите, разработени в общоевропейските насоки за залесяване и повторно залесяване;
- 7. за инвестиции и дейности, които не са в съответствие с мерките и условията, посочени в становището за екологична оценка на СПРЗСР;
- 8. за инвестиции и дейности, за които не е налице акт на компетентните органи по околна среда по реда и условията на глава шеста от Закона за опазване на околната среда и/или чл. 31 на Закона за биологичното разнообразие и при съобразяване с условията и мерките в съответния акт;
- 9. за закупуване и/или инсталиране на оборудване, машини и съоръжения втора употреба;
- 10. за закупуване на лизинг на недвижима собственост;
- 11. за данък върху добавена стойност (ДДС), с изключение на невъзстановим ДДС, когато е поет действително и окончателно от кандидатите;
- 12. за оперативни разходи, включително разходи за поддръжка, наеми, застраховка, както и други разходи, възникнали при изпълнение на договори за лизинг, марж/печалба за лизингодателя, разходи за лихви, разходи за неустойки и такси, режимни разходи;
- 13. за банкови такси, разходи за гаранции, изплащане и рефинансиране на лихви;
- 14. за принос в натура;
- 15. за изследвания за разработване на нови продукти, процеси и технологии;
- 16. за търговия на дребно, с изключение на интервенциите, за които е допустимо предоставянето на подкрепа за този тип дейност;
- 17. за закупуване, включително чрез финансов лизинг, на нови машини и оборудване, включително компютърен софтуер, за частта над пазарната им стойност;
- 18. за сертификация по НАССР (Анализ на опасностите и контрол на критичните точки) и по други международно признати стандарти;
- 19. които представляват обикновена подмяна;

20. свързани с плащания в брой;
21. за общи разходи, извършени преди 01.01.2023 г.;
22. за закупуване на превозни и транспортни средства, с изключение на специализирани такива, в зависимост от допустимите за подпомагане дейности по съответната интервенция в СПРЗСР;
23. предвиждащи фиксирани плащания и мерки, свързани със схеми за плащания на площ;
24. за инфраструктура, свързана с пътища и/или водопреносни и канализационни системи, когато не са част от по-голям проект или не са свързани с дейности, отговарящи на концепцията за интелигентни селища;
25. за основни земеделски инвестиции, с изключение на такива, предвидени за социално земеделие и/или такива, свързани с колективни инвестиции;
26. за изграждане/ремонт/реконструкция на места за настаняване;
27. за напоителни инсталации.
28. за закупуване на земя и сгради на стойност, надвишаваща стойността на данъчната оценка;
29. за строителна техника, включително самоходни машини, когато проектът е свързан със земеделска дейност, включително животновъдни обекти и складове за съхранение на продукция;
30. извършени преди подаване на проектното предложение, с изключение на общите разходи, свързани с основните разходи по проекта като хонорари на архитекти, инженери и консултанти, предпроектни проучвания, придобиване на патентни права и лицензи, авторски права и строителен надзор.

**Мярка 1.1: „Инвестиции в основни услуги и дребни по мащаби инфраструктура“
(чл. 73 - Регламент ЕС 2021/2115 и II.Г.6 „Инвестиции в основни услуги и дребни по мащаби инфраструктура в селските райони“)**

Описание на целите

Качеството на живот на територията на селските райони се определя до голяма степен от качеството на публичната инфраструктура, достъпа до услуги и блага, които се осигуряват от държавата и общините. В социално-икономическия анализ на общините Берковица, Годеч и Драгоман, както и Плановите за интегрирано развитие на общините (ПИРО) за периода 2021 – 2027 г., ясно се очертават редица недостатъци в публичната инфраструктура и предлаганите публични услуги.

Настоящата мярка цели предоставянето на подкрепа за инвестиции насочени към развитие на публичната инфраструктура, вкл. туристическа инфраструктура и подобряване публичните услуги (*културни; спортни и свързани със свободното време и отдиха; социални; услуги, свързани с информационните и комуникационни технологии и др.*), включително достъпа до тях, подобряване средата за живот и увеличаване туристическия интерес към територията на МИГ.

Допустими кандидати

Община Берковица, Община Годеч, Община Драгоман.

Допустими дейности и разходи

1. Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи *улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях* (напр. автобусни спирки);
2. Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на *общинска образователна инфраструктура* с местно значение в селските райони;
3. Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на *общински сгради, в които се предоставят или ще се предоставят обществени услуги*, вкл. и дейности за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствени нужди;
4. Изграждане и/или обновяване на *озеленени площи, площи за широко обществено ползване*, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности от общинско значение;
5. Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на *спортна инфраструктура*;
6. Реконструкция, ремонт, реставрация, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на *обекти, свързани с културния живот*;
7. Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане и/или закупуване на съоръжения на *туристическа инфраструктура (например: туристически информационни центрове, посетителски центрове за експониране на местно природно и културно наследство и предоставящи услуги с познавателна и образователна цел; центрове за изкуство и занаяти с туристическа цел и др.)*;
8. Допустими са общи разходи свързани с проекта, извършени както в процеса на подготовка на проекта, така и по време на неговото изпълнение, в размер на 12 на сто от допустимите разходи.

Допустимите дейности трябва да отговарят на следните изисквания:

- Да се изпълняват в съответствие с плана за интегрирано развитие на съответната община;
- В рамките на дейност „Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура“ кандидатите имат възможност да извършват допустимите инвестиции и в общинска образователна инфраструктура, която включва детска градина, основно или средно училище, и в паркове.

Финансови параметри за проектите:

- Минималният размер на едно проектно предложение е 10 000 лв.
- Максималният размер на едно проектно предложение е 391 160 лв.

Интензитет на подпомагане:

Финансовата помощ е в размер на 100 % от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи. Максимален размер на безвъзмездната помощ – 391 160 лв.

№	Критерии за подбор на проектите	Точки
1.	Дейностите по проекта са насочени към популяризиране на културното и природно-историческо наследство на територията	10
2.	Резултатите от проекта са насочени към деца, млади хора или към уязвими групи от общността	15
3.	Проекти с дейности за дигитализация на услуги	5
4.	Реализират се инвестиции за подобряване достъпа за лица с увреждания до обществени места и обекти	20
5.	Инвестициите по проекта обхващат повече от едно населено място	5
6.	Проектът е насочен към инвестиции в населени места извън общинските центрове	10
7.	В населеното място, в което се извършва инвестицията, не е изпълняван проект, финансиран от ЕЗФРСР през програмен период 2014 – 2020 г.	10
8.	Допълняемост на проектните дейности и инвестициите, водещи до по-голяма завършеност на инфраструктурата /надграждане на вече съществуваща/	10
9.	Инвестициите по проекта са изцяло насочени към създаване на нова туристическа инфраструктура/ предоставяне на нова услуга за съответната община	15

Минимален праг за одобрение: 15 точки

Приоритизиране по критерии за подбор

При недостатъчен финансов ресурс за две или повече проектни предложения по мярката, които са оценени с равен брой точки, същите ще бъдат подложени на допълнително класиране при последователно прилагане на следните критерии:

1. Реализират се инвестиции за подобряване достъпа за лица с увреждания до обществени места и обекти

2. Резултатите от проекта са насочени към деца, млади хора или към уязвими групи от общността
3. Инвестициите по проекта са изцяло насочени към създаване на нова туристическа инфраструктура/ предоставяне на нова услуга за съответната община
4. Допълняемост на проектните дейности и инвестициите, водещи до по-голяма завършеност на инфраструктурата /надграждане на вече съществуваща/

Други елементи

В рамките на мярката е допустимо предоставянето на авансово плащане, в размер до 50% от стойността на одобрената финансова помощ по проектното предложение.

Не са допустими за подпомагане инвестиции за улици, които са част от местен или републикански път, както и закупуване на едногодишни растения и тяхното засаждане.

За проектите с непроизводствени инвестиции и дейности се представя анализ разходи-ползи, от който да е видно, че проектното предложение няма да генерира приходи, или ако генерира, същите се разходват само за нестопанските цели на кандидата, свързани изцяло с целите на проекта.

Да не оказват отрицателно въздействие върху околната среда съгласно разпоредбите на ЗООС.

Мярка 2.1: Инвестиции в земеделските стопанства
(чл. 73 и 74 - Регламент ЕС 2021/2115)

Описание на целите

Мярката е насочена към потребностите и възможностите за подпомагане, идентифицирани в проведено „Проучване на възможностите за прилагане на Стратегия за ВОМР“, свързани с ниски нива на технологична модернизация, цифровизация и енергийна ефективност в земеделските стопанства, недостатъчна инвестиционна активност, укрепване жизнеспособността на земеделските стопанства, повишаване доходите на заетите в земеделието и др.

Мярката цели стимулиране на земеделските стопани да въвеждат иновативни технологии, като например инвестиции в прецизно земеделие, въвеждане на автоматизирани системи и други технологии, които намаляват производствените разходи и въздействието на дейността върху околната среда. Също така, мярката е насочена към земеделските стопани, за подобряване конкурентоспособността на селскостопанския сектор и свързаната с него преработвателна промишленост от територията на МИГ, като цели да допринесе за създаване на добавена стойност за местните земеделски продукти, като подкрепи развитието на земеделски стопанства, преработващи собствената първична земеделска продукция. Особено внимание се обръща на малките стопанства с размер на СПО между 4 000 и 8 000 евро, като се дава предимство и увеличен интензитет на подпомагането на малките и ниско конкурентни семейни стопанства, с цел те да подобрят качеството на продукцията и производителността на стопанството, с оглед запазване на заетостта и повишаване на доходите на заетите в сектора.

Допустими кандидати

Допустими получатели са новосъздадени и съществуващи земеделски стопани, които:

1. са регистрирани като земеделски стопани по Закона за подпомагане на земеделските производители;
2. са физически лица или юридически лица, регистрирани по Търговския закон или Закона за кооперациите;
3. имат минимален стандартен производствен обем /СПО/ на земеделското стопанство над 4 000 евро;
4. имат разработен бизнес план за дейностите в земеделското стопанство и доказващ подобряване на дейността на земеделското стопанство чрез прилагане на планираните инвестиции и дейности;
5. земеделски стопанства, за които е приложимо, трябва да отговарят на изискванията на Закона за ветеринарномедицинската дейност;
6. За преработка и/или маркетинг на собствена земеделска продукция е необходимо кандидатите да имат:
 - минимален стандартен производствен обем /СПО/ на земеделското стопанство над 8 000 евро;
 - приход/доход от земеделска дейност и/или приход/доход от услуги директно свързани със земеделска дейност и/или преработка на земеделска продукция и/или участие и подпомагане по схемата за единно плащане на площ и/или публична финансова помощ за извършваната от тях селскостопанска дейност за предходната на кандидатстването финансова година.

Допустими дейности

Подкрепа се предоставя за материални и нематериални инвестиции, вкл. СМР в земеделските стопанства за покриване нуждите на същите, съобразени с техният капацитет, чрез инвестиции, свързани с дейностите по производство на първична селскостопанска продукция, преработка, съхранение само на собствени земеделски продукти, вкл. и подготовка на собствената продукция за продажба и др.

Допустими са следните примерни дейности:

- Модернизация и механизация в земеделските стопанства, свързана с намаляване на производствените разходи и повишаване производителността на труда;
- Инвестиции за постигане съответствие с нововъведени стандарти на Общността приложими за съответните стопанства;
- Подобряване на енергийната ефективност и инвестиции за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници (водна, вятърна, слънчева, геотермална енергия и остатъчна/отпадъчна биомаса) за собствено потребление за нуждите на земеделските стопанства;
- Инвестиции за съхранение на земеделската продукция с цел запазване качеството на продукцията;
- Инвестиции в изграждане/реконструкция/закупуване на машини и съоръжения за опазване на околната среда, включително за съхранение на оборска тор;
- Инвестиции в недвижима собственост, свързана с дейността на земеделските стопанства;
- Създаване и/или презасаждане на трайни насаждения, десертни лозя, медоносни дървесни видове за производство на мед и бързорастящи храсти и дървесни видове за производство на биоенергия;
- Инвестиции, насочени към повишаване на изискванията за хуманно отношение към животните и повишаване на биосигурността.

Дейностите по преработка и/или маркетинг /предлагането на пазара на продукти/ са допустими и са включени в приложение I на Договора за функционирането на Европейския съюз или памук, и обхващат следните сектори: мляко и млечни продукти, включително яйца от птици; месо и месни продукти; плодове и зеленчуци, включително гъби; пчелен мед; зърнени, мелничарски и нишестени продукти; растителни и животински масла и мазнини; технически и медицински култури, включително маслодайна роза и билки; готови храни за селскостопански животни; гроздова мъст, вино и оцет.

Допустими разходи

1. строително-монтажни работи за изграждане, ремонт, реконструкция, преустройство, поддръжка или възстановяване;
2. закупуване на нови машини, съоръжения, оборудване и обзавеждане, включително безпилотни летателни системи и прилежащия към тях инвентар;
3. общи разходи, свързани с основните разходи по проекта като хонорари на архитекти, инженери и консултанти, предпроектни проучвания, придобиване на патентни права и лицензи, авторски права и строителен надзор в размер на до 12% от общия размер на допустимите разходи по проектното предложение;

4. софтуер и други нематериални активи, различни от софтуер;
5. специализирани превозни и транспортни средства, свързани с основната дейност на проекта;
6. основни земеделски инвестиции*, когато са свързани със социално земеделие и/или такива, свързани с колективни инвестиции;

Финансови параметри на проекти

Бенефициенти по процедурата	Минимален размер на ПП	Максимален размер на ПП	Интензитет на подпомагане
Кандидати с икономически размер на стопанството до 8 000 евро СПО включително	5 000 лв.	195 580 лв.	85 % от общия размер на допустимите за подпомагане разходи
Кандидати с икономически размер на стопанството над 8 000 евро СПО	10 000 лв.	391 160 лв.	50 % от общия размер на допустимите за подпомагане разходи
Кандидати с проекти за преработка на собствена земеделска продукция	10 000 лв.	391 160 лв.	50 % от общия размер на допустимите за подпомагане разходи

Максималното подпомагане на проекти за кандидати с икономически размер на стопанството, измерен в стандартен производствен обем над 8 000 евро може да бъде увеличено на 80% за инвестиции, извършени от млади земеделски стопани, които отговарят на следните условия съгласно СПРЗСР:

- към момента на подаване на проектното предложение земеделският стопани е на възраст не повече от 40 навършени години;
- да е ръководител на земеделско стопанство лице, което изпълнява следните условия: кандидат/бенефициент физическо лице, собственик на предприятието на кандидата/бенефициента ЕТ или собственик на капитала на кандидата/бенефициента ЕООД. В случай на юридическо лице (ЕООД), условието е управителят да бъде едноличен собственик на капитала на дружеството-кандидат;
- да е лице, което притежава професионални умения и компетентности в областта на селското стопанство и/или ветеринарната медицина, и/или икономическо образование със земеделска насоченост;
- да е лице, което притежава професионални умения и компетентности в областта на селското стопанство и/или ветеринарната медицина, и/или икономическо образование със земеделска насоченост, е такова, което има завършено средно/висше образование в областта на селското стопанство или ветеринарната медицина, или средно/висше икономическо образование със земеделска насоченост; и/или удостоверение за завършен курс от минимум 150 часа или свидетелство за професионална квалификация в областта на селското стопанство.

№	Критерии за подбор на проектите	Точки
1.	Проектът е подаден от кандидат жена Най-малко 12 месеца преди датата на кандидатстване едноличният собственик на капитала или собственик притежаващ 51% от капитала на дружеството или собственика на стопанството е жена	5

2.	Проектът е подаден от кандидат до 40 навършени години, който най-малко 12 месеца преди датата на кандидатстване е едноличен собственик на капитала или притежава 51% от капитала на дружеството или собственика на стопанството	5
3.	Проектът е насочен към повишаване на енергийната ефективност в стопанството с най-малко 10%	10
4.	Проектът е насочен изцяло към инвестиции в сектори плодове, зеленчуци и животновъдство, вкл. пчеларство	20
5.	Проектът създава заетост: • създава се 1 ново работно място или се запазва съществуващата заетост-3 т. • създава 2 или повече нови работни места -10 т.	10
6.	Проектът предвижда инвестиции свързани с развитие на социално земеделие или колективни инвестиции	10
7.	Проектът вкл. инвестиции в технологии за намаляване на влиянието на стопанството върху околната среда, вкл. кръгова икономика, безотпадно производство, рециклиране на отпадъците или използване на суровини от рециклирани материали; техника за прецизно земеделие – например прецизни торачки, сеялки, пръскачки, електрически уреди, др.	20
8.	Най-малко 50 % от инвестициите по проекта са за дейности за преработка на собствена земеделска продукция	10
9.	Стопанството на кандидата е до 12 000 евро СПО	15

Минимален праг за одобрение: 10 т.

Приоритизиране по критерии за подбор

При недостатъчен финансов ресурс за две или повече проектни предложения по мярката, които са оценени с равен брой точки, същите ще бъдат подложени на допълнително класиране при последователно прилагане на следните критерии:

1. „Проектът е насочен изцяло към инвестиции в сектори плодове, зеленчуци и животновъдство, вкл. пчеларство“, като предимство получават проектите предложения получили точки по този критерий.
2. „Най-малко 50 % от инвестициите по проекта са за дейности за преработка на собствена земеделска продукция“
3. „Стопанството на кандидата е до 12 000 евро СПО“
4. „Проектът създава заетост“. В случай на равно класиране по този приоритет, предимство се дава на проектното предложение на кандидат, предложил откриването на повече работни места.
5. „Проектът е насочен към развитие на социално земеделие“
6. Кандидатът е младеж до 40 навършени години

Други елементи

Недопустимо е закупуване на селскостопански машини, с изключение на такива, предвидени за социално земеделие* и такива, свързани с колективни инвестиции.

„Социално земеделие“ - всички дейности, при които се използват земеделски ресурси за насърчаване или разработване на социални услуги като рехабилитация, терапия, защитена заетост, образование през целия живот и други дейности, които допринасят за социално включване. Социалното земеделие включва следните четири основни вида дейности - рехабилитация и терапия; работно включване и социална интеграция; образование; грижа за хората. Защитена заетост е заетост в среда, в която хората с увреждания получават услуги и обучение за развиване на работни умения и поведение, и която е безопасна и не е конкурентна.

„Основни земеделски инвестиции“ - самоходна техника за обработка на почвата, прибиране и/или съхранение на реколтата, отглеждане на растениевъдна и животновъдна продукция – колесни трактори, верижни трактори, специализирани самоходни машини (силажкомбайни, зърнокомбайни и др.) и друг вид самоходни машини с мощност по-голяма от 50 к.с., включително и когато те се използват в животновъдните обекти. Прикачен инвентар не следва да се третира като основни земеделски инвестиции.

„Колективни инвестиции“ - инвестиции от две или повече физически или юридически лица, които са учредили структура по реда на Закона за задълженията и договорите, която се създава за съвместно закупуване и ползване на материални активи за земеделски дейности в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115.

За инвестициите включени в проектното предложение, задължително ще се изисква оценка за въздействието върху околната среда (ОВОС), освен в случаите, когато такава не се изисква от Закона за опазване на околната среда. В случай, на инвестиции попадащи в територии от Натура 2000, същите трябва да бъдат проверявани и за съответствие с разпоредбите на Закона за биологичното разнообразие и съответните подзаконови нормативни актове за неговото прилагане.

Материалните и нематериалните инвестиции включени в проектното предложение трябва да са в съответствие с параметрите и дейностите, обект на подпомагане и включени в разработения бизнес план.

В рамките на мярката е допустимо предоставянето на авансово плащане, в размер до 50% от стойността на одобрената финансова помощ по проектното предложение.

В рамките на мярката е допустимо закупуване на активи чрез финансов лизинг.

Мярка 2.2: Инвестиции в неселскостопански дейности (чл. 73 - Регламент ЕС 2021/2115)

Описание на целите

Мярката кореспондира с установените потребности и идентифицирани възможности за подпомагане, посочени в проведено „**Проучване на възможностите за прилагане на Стратегия за ВОМР**“, свързани с ниски нива на технологична модернизация, цифровизация и енергийна ефективност в предприятията, недостатъчна инвестиционна активност, необходимостта от създаване на нови или развитието на съществуващите услуги на територията, подкрепа на местните занаяти и др.

Целта на мярката е повишаване на конкурентоспособността на местните микропредприятия развиващи неземеделски дейности, предоставяне на възможност за разнообразяване на земеделските дейности и развитие на занаятите, подкрепа за повишаване на доходите и качеството на живот на територията на МИГ.

Диверсификацията и развитието на икономиката на територията на МИГ може да се постигне чрез насърчаване осъществяването на различни икономически дейности, свързани с производство, търговия, услуги, занаяти, преработващата промишленост и други.

Допустими кандидати

Подпомагане в рамките на мярката могат да получават новорегистрирани и съществуващи микропредприятия и физически лица - занаятчии.

Микропредприятията, допустими за подпомагане трябва да бъдат регистрирани като еднолични търговци или юридически лица по Търговския закон или Закона за кооперациите.

Физическите лица, допустими за подпомагане трябва да бъдат регистрирани по Закона за занаятите като упражняващи занаят/и след вписване в регистър Булстат по реда на Закона за регистър Булстат и отговарят на определението за микропредприятие, съгласно дефиницията на ЗМСП.

Допустими дейности

Допустими по мярката са инвестиции, насочени към развитие на следните неселскостопански дейности и занаяти:

1. производство или продажба на продукти, които не са включени в Приложение 1 от Договора за функциониране на Европейския съюз (независимо от вложените продукти и материали);
2. развитие на услуги във всички сектори (например: грижи за деца, възрастни хора, хора с увреждания, здравни услуги, ветеринарни дейности и услуги, базирани на ИТ и др.), включително туристически услуги, които създават условия за съживяване на местната икономика;
3. развитие на занаяти, включително стимулиране на творческите занаяти, които са част от културното наследство и традиции;
4. други неземеделски дейности.

В рамките на мярката не се финансират дейности, които водят до осъществяване на селскостопанска дейност или резултата от дейността е продукт, включен в Приложение I на Договора за функциониране на Европейския съюз.

Инвестиции и дейности, свързани с изграждане, ремонт и реконструкция на места за настаняване, не са допустими за подпомагане.

Допустими разходи

1. строително-монтажни работи за изграждане, ремонт, реконструкция, преустройство, поддръжка или възстановяване на недвижими активи;
2. закупуване на нови машини, съоръжения, оборудване и обзавеждане, включително безпилотни летателни системи и прилежащия към тях инвентар;
3. компютърен софтуер и други нематериални активи;
4. специализирани превозни и транспортни средства, свързани с основната дейност на проекта – например за превоз и предлагане на храни, хладилни камиони и др.;
5. инвестиции във ВЕИ, вкл. Фотоволтаични панели и системи за производство на електроенергия само за собствено потребление;
6. общи разходи, свързани с основните разходи по проекта като хонорари на архитекти, инженери и консултанти, предпроектни проучвания, придобиване на патентни права и лицензи, авторски права и строителен надзор в размер на до 12% от общия размер на допустимите разходи по проектното предложение.

Финансови параметри на проектите

Минималният размер на едно проектно предложение е 5 000 лв.

Максималният размер на едно проектно предложение е 391 160 лв.

Интензитет на подпомагане

Финансовата помощ е в размер на 65 % от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи.

№	Критерии за подбор на проекти	Точки
1.	Инвестициите по проекта са в областта на здравеопазването и предоставянето на здравни услуги	20
2.	Проектът е насочен към дейности в областта на социалните услуги, вкл. социално предприемачество, предоставяне услуги за деца, възрастни хора и хора с увреждания:	
2.1.	най-малко 50 на сто от допустимите разходи по проекта са свързани с дейности за развитие на социално предприемачество или	6
2.2.	най-малко 50 на сто от допустимите разходи по проекта са свързани с дейности предоставяне услуги за деца, възрастни хора и хора с увреждания	5
3.	Проектът е изцяло насочен към инвестиции в производствен сектор или за развитие на занаяти, описани в Приложение № 1 към чл. 3, ал. 2, т. 1 от Закона за занаятите	15
4.	Проектът попада в някой от секторите, определен в Националната стратегия за малките и средните предприятия за периода 2021-2027 г. за област Монтана и област София /Регионална специализация/, в т. ч. високотехнологични производства и услуги съгласно ИСИС	10

5.	Проектът надгражда съществуващ бизнес - Инвестициите по проекта са изцяло насочени към развитие на дейността на кандидата, съгласно основен код по КИД, осъществяван за най-малко последната финансова година	10
6.	Проектът разнообразява съществуващ бизнес - Инвестициите по проекта са изцяло насочени към развитие на нова за кандидата дейност, различна от основен код по КИД, за последната финансова година	5
7.	Най-малко 50 на сто от допустимите разходи по проекта са свързани с опазване на околната среда – максимум 10 т.	
7.1.	инвестиции/дейности, отговарящи на принципите на кръговата икономика съгласно представен технологичен проект или	5
7.2.	инвестиции/дейности насочени към използване на енергия от ВЕИ за собствени нужди или	5
7.3.	дейността е свързана с използване/ оползотворяване на рециклирани материали /суровини или отпадъци	10
8	Проектът създава заетост – максимум 10 т.	
8.1.	създава 1 ново работно място или запазва съществуващата заетост	5
8.2.	създава 2 или повече работни места	10
9	Кандидат по проекта е предприятие, регистрирано не повече от 1 година преди дата на кандидатстване	5
10	Кандидатът е жена, младеж до 40 навършени години или земеделски стопанин – максимум 4 т.	
10.1.	Най-малко 12 месеца преди датата на кандидатстване едноличният собственик на капитала или собственик притежаващ 51% от капитала на дружеството е жена	1
10.2.	Кандидатът е младеж до 40 навършени години, който най-малко 12 месеца преди датата на кандидатстване е едноличен собственик на капитала или притежава 51% от капитала на дружеството	2
10.3.	Най-малко 12 месеца преди датата на кандидатстване едноличният собственик на капитала или собственик притежаващ 51% от капитала на дружеството е земеделски производител /обстоятелството се признава и като ФЛ/	1
<i>При новорегистрирани стопански субекти се присъждат точки по съответния критерии</i>		
11	Инвестициите по проекта са изцяло насочени предоставяне на туристически услуги, които създават условия за съживяване на местната икономиката и използване на потенциала - като например природни, исторически, културни и екологични дадености.	5

Минимален праг за одобрение: 15 т.

Приоритизиране по критерии за подбор

При недостатъчен финансов ресурс за две или повече проектни предложения по мярката, които са оценени с равен брой точки, същите ще бъдат подложени на допълнително класиране при последователно прилагане на следните критерии:

1. Най-малко 50 на сто от допустимите разходи по проекта са свързани с опазване на околната среда
2. Проектът е изцяло насочен към инвестиции в производствен сектор
3. Проектът създава заетост
4. Проектът попада в някой от секторите, определен в Националната стратегия за малките и средните предприятия за периода 2021-2027 г. за област Монтана и област София /Регионална специализация/, в т. ч. високотехнологични производства и услуги съгласно ИСИС
5. Проектът е изцяло насочен към дейности в областта на здравеопазването и социалните услуги, вкл. социално предприемачество, предоставяне услуги за деца или възрастни хора
6. Проектът надгражда или разнообразява съществуващ бизнес
7. Кандидатът е жена, младеж до 40 навършени години или земеделски стопанин

Други елементи

Инвестициите, включени в проектното предложение трябва да са придружени от решение за преценяване на необходимостта от извършване на оценка на въздействието върху околната среда/решение по оценка и въздействие върху околната среда/решение за преценяване на необходимостта от извършване на екологична оценка/становище по екологична оценка/решение за преценка на вероятната степен на значително отрицателно въздействие/решение по оценка за съвместимостта/писмо/разрешително от компетентния орган по околна среда (РИОСВ/МОСВ), издадени по реда на ЗООС и/или ЗБР и ЗВ.

В рамките на мярката е допустимо предоставянето на авансово плащане, в размер до 50% от стойността на одобрената финансова помощ по проектното предложение.

В рамките на мярката е допустимо закупуване на активи чрез финансов лизинг.

Материалните и нематериалните инвестиции, включени в проектното предложение, трябва да са в съответствие с параметрите и дейностите, обект на подпомагане и включени в разработения бизнес план. Бизнес планът трябва да показва подобряване на дейността на предприятието и да доказва икономическата жизнеспособност на кандидата чрез прилагане на планираните инвестиции и дейности.

**Мярка 3.1: Сътрудничество за осъществяване на местни инициативи
(чл. 77, параграф 1, буква „е“ „Подкрепа за други форми на сътрудничество“)**

Описание на целите

В проведените анализи на територията на действие на МИГ, както по време на подготовка на настоящата стратегия, така и по време на реализация на предходната стратегия са формулирани предложения, свързани с потребности за подкрепа на конкретни дейности свързани с развитие на туризма, художествените занаяти, спортните дейности, по отношение на дейности за сътрудничество с различни МИГ, общини и асоциации на занаятчии, туристически центрове и сдружения, идентифицирани от участниците в проучванията.

Общата цел на мярката е да подпомогне реализирането на проекти свързани с изпълнение на непроизводствени дейности за сътрудничество в различни сфери на социално-икономическия живот на местната общност, които са в полза на местните потребности и използват местните предимства и потенциал.

Специфичните цели са насочени към:

- Насърчаване включването на местното население в реализацията на общи инициативи за изучаване, съхраняване, приемственост между поколенията и популяризиране на наследството и природния потенциал, околната среда, вкл. дигитализацията му, чрез сътрудничество между различни групи от територията;
- Разкриване на богатството на местния фолклор, кулинария, традиции, обичаи и възраждане на местни занаяти, и повишаване обществен интерес към неговото опазване и разпространение;
- Поощряване на сътрудничество и гражданската ангажираност чрез инициативи свързани с популяризиране, насърчаване и утвърждаване на спорта като културна и социална необходимост;
- Популяризиране на спорта за здравословен и активен живот, разнообразяване на свободното време и повишаване качеството на живот на местното население, чрез осъзната промяна в отношението и културата на практикуване на физически активности и спортни дейности.

Финансова подкрепа ще се предоставя на проекти, които заздравяват връзките и обединяват местните жители от различни поколения и етноси за опазване на селското природно и културно наследство, и подобряване качеството на живот.

Допустими кандидати и партньори

Допустимите кандидати са обединения от две или повече юридически лица, които са обединени в неформална форма на сътрудничество. Участниците в обединението може да бъдат: **ЮЛНЦ, читалища, спортни клубове, Общините - Берковица, Годеч и Драгоман.**

Получател на помощта е един от допустимите партньори в обединението, който е определен за такъв. Кандидатът задължително представя споразумение за сътрудничество (партньорско споразумение) с най-малко един партньор, като ясно описва ролята на всеки партньор за изпълнение на проектното предложение.

Допустими асоциирани партньори

Партньорствата за сътрудничество могат /не е задължително/ също така да привличат други партньори от публичния сектор - асоциирани партньори, които допринасят за изпълнението на конкретни задачи/дейности по проекта или оказват подкрепа за популяризирането и устойчивостта на проекта. Те не се считат за партньори по проекта по отношение на допустимост и управление на разходите и не получават никакво финансиране в рамките на проекта. С оглед на изясняването на тяхната роля в рамките на партньорството, тяхното участие в проекта и в различните дейности трябва да бъде ясно описано. Като асоциирани партньори могат да участват **училища и детски градини от територията на МИГ**.

Допустими дейности

Допустими са дейности за реализиране на местни инициативи, включващи проучвания, семинари, конференции, фестивали с културна или спортна насоченост, събития свързани с популяризиране на местното природно и/или културно наследство и/или спорта, срещи и презентации на различни теми пред определените в проекта целеви групи, за запознаване на местната общност с различни теми допринасящи за постигането целите на мярката, дейности за насърчаване приемствеността между поколенията, подкрепа за доброволчески инициативи от страна на представители на местната общност във всички сектори на социалния живот и др.

Действия за насърчаване участието на жителите в културни и/или спортни дейности (подкрепа по отношение на анимация, споделени дейности, закупуване и обновяване на колективно оборудване за практикуване на дейности, развитие на услуги свързани със спорт и здраве).

Демонстрационни дейности и събития, насочени към популяризиране наследството на територията във всичките му форми.

Допустими разходи

Допустими са непроизводствени разходи за осъществяване на проекта за сътрудничество:

1. Разходи за възнаграждения на лица пряко свързани с проекта, вкл. разходи за осигуровки за сметка на работодателя за периода на изпълнение на проекта до 5 на сто от всички допустими разходи.
2. Разходи за външни услуги – напр. озвучение, наем техника, наем на сцена/ терен/ помещение, осветление, транспортни и др.
3. Разходи за наем или закупуване на дълготрайни материални активи.
4. Разходи за закупуване на консумативи и материали, свързани с изпълнение на конкретните дейности – напр. екипи, носии, топки, карти и др.
5. Разходи за разпространение на информация и популяризиране.
6. Други разходи, обвързани с провеждане на дейностите по проекта.

Финансови параметри на проектите

Минимален размер на общо допустимите разходи - 5 000 лв.

Максималната стойност на едно проектно предложение - 50 000 лв.

Интензитет на подпомагане:

Безвъзмездната финансова помощ е до 100% от допустимите разходи.

№	Критерии за оценка на проектите	Точки
1.	Проектното предложение се изпълнява на територията на повече от едно населено място	10
2.	Проектното предложение се изпълнява на територията на:	
2.1.	две от общините в обхвата на МИГ	10
2.2.	трите общини в обхвата на МИГ	20
3.	Проектното предложение включва в дейностите доброволци от местната общност	20
4.	Дейностите по проектното предложение насърчават съвместно участие на различни социални и граждански групи, и институции, и осигуряват включване на малцинствени групи и/или хора с увреждания и/или деца	20
5.	Дейностите по проекта са за популяризиране на културното наследство на малцинствени общности - 10 т.	10
6.	Дейностите и инициативите по проекта пренасят културен опит, знания, умения и традиции между различните поколения с активното участие на младите хора - 10 т.	10
7.	Проектното предложение надгражда/допълва предходни инициативи в общността или резултати от предходни проекти на някой от партньорите	10
Минимален праг за одобрение: 10 т.		
Други елементи: Максимална продължителност на дейностите по проекта – 18 месеца.		

Мярка 3.2: Подкрепа за изготвяне на стратегии за „интелигентни селища“ и подкрепа за „малки пилотни проекти“
(чл. 77, параграф 1, буква „д“)

Описание на целите

В социално-икономическия анализ е направен извод, че предимството на подхода BOMP е прилагането на мерки за сътрудничество в различни сектори, което гарантира гъвкавост на предвидените интервенции спрямо местната специфика, както и предлагане на иновативни подходи за решаване на конкретни проблеми, като развитие на „интелигентни селища“. „Интелигентни селища“ е подход за интегрирано териториално развитие, който се прилага от общности в селските райони, на основата на концепция (опростен вариант на стратегия или стратегия) за неговото приложение и/или като отделни, самостоятелни иновативни социални, технологични и/или цифрови решения, съответстващи на принципите на тази концепция като инструмент/и за териториално развитие на селските райони за подобряване на техните икономически, социални и/или екологични условия.

Съвременните технологии дават възможност за решаване на местните проблеми чрез използване на цифрови решения, в развитие на нов тип услуги и решаване на конкретни проблеми в сътрудничество между заинтересованите лица.

Иновацията е една от най-важните характеристики на интелигентните селища. Като цяло тя възниква от необходимостта и стремежа да се промени нещо, от желанието да се отговори на конкретно предизвикателство. Въпреки че съществуват различни определения за „иновация“ в контекста на развитието на селските райони, тя няма ясно определение в контекста на интелигентните селища. Предизвикателството се крие във факта, че дали дадено решение е иновативно зависи много от конкретния контекст, в който се прилага.

Използването на цифрови технологии не е това, което определя едно селище като интелигентно, нито пък е единственият начин за постигане на целите за развитие. Интелигентните селища касаят преди всичко местното население. Интелигентно в този смисъл означава използване на иновативни решения (включително цифрови технологии) чрез участие на и/или с реално положително въздействие върху местното население.

„Социалните иновации“ са също толкова важна характеристика на интелигентните селища, колкото и цифровите/технологичните иновации. Подходът за участие и въздействието на интелигентните решения върху малки общности (например едно населено място) е ключово изискване за интелигентните селища. За „социални иновации“ говорим, когато иновативните решения оказват влияние върху местното общество и/или когато в дадена общност възникват нови процеси на участие (социални практики).

Мярката предвижда изготвяне на концепция за интелигентно селище, която ще се изпълнява на предварително дефинирана малка територия – например едно село или квартал, ще дефинира конкретни проблеми за решаването им с конкретни дейности в определен срок. Концепцията може да засяга всякакъв тип проблеми – социални, екологични, икономически, културни предизвикателства и др.

Концепцията за интелигентно селище предполага участието на местните хора в подобряването на техните икономически, социални или екологични условия, сътрудничество с други общности, социални иновации и разработване на стратегии за интелигентни селища.

Концепцията за интелигентно село също така предлага приемането на интелигентни решения както в публичния, така и в частния сектор в широк спектър от области на политиката, като например подобряване на достъпа до услуги, развитие на къси вериги за доставка на храни и развитие на възобновяеми енергийни източници.

Едновременно с подкрепата за разработване на концепция за „интелигентно селище“ по мярката се предоставя възможност на кандидатите да получат подкрепа и за реализацията на малки пилотни проекти, които са част от разработена вече концепция за „интелигентно селище“. Продължителността на изпълнение на малък пилотен проект е до 12 месеца.

Допустими получатели

Допустимите кандидати са обединения от две или повече физически или юридически лица, които могат участват в неформална или формална форма на сътрудничество. Участниците в обединението може да бъдат:

1. Община от територията на МИГ, включително чрез кмет или кметски наместник на конкретното населено място;
2. ЮЛНЦ, читалища, спортни клубове;
3. Физически и юридически лица, регистрирани по Търговския закон, Закона за кооперациите, вкл. земеделски стопани;
4. Физически лица, вкл. земеделски стопани, занаятчии и т.н.

Получател на помощта е един от допустимите партньори в обединението, който е определен за такъв. Обединението се формализира с подписване на партньорско споразумение, в която се определят целите на обединението и конкретните роли в него на всеки участник.

Допустими дейности

Проектните предложения трябва да предвиждат включването на една или повече от следните групи допустими дейности:

- А: дейности за разработване на концепция за „интелигентно селище“, която идентифицира конкретен проблем/и, и предлага иновативни предложения за неговото/тяхното решение и/или
- Б: дейности за създаване на „интелигентно селище“ – малък пилотен проект.

А: При разработване на концепцията са допустими дейности за провеждане на проучвания и анализ, дейности за информираност на местната общност и заинтересовани страни, провеждане на работни срещи, срещи за обсъждания и срещи за разработка на концепцията и др. допринасящи за предлагане на иновативни подходи за решаване на конкретни проблеми.

Съдържанието на концепцията задължително включва следните примерни описания:

1. Описание на ситуацията и конкретната територия, описание на активите, възможностите и местните предимства на селото/територията, както описание на предизвикателствата и нуждите, и SWOT анализ.
2. Логика на намеса, включваща йерархия от цели за отговор на SWOT, ключови действия за постигане на целите, очаквани резултати;
3. Планиране на финансови и човешки ресурси;
4. Описание на необходимия капацитет за прилагане, управление и как ще се осъществява мониторинг.

Също така, концепцията трябва да опише компонентите, които отразяват основните принципи на концепцията за „интелигентно селище“, как ще бъдат ангажирани заинтересованите страни,

връзка със стратегията за ВОМР и др. стратегически документи за територията на МИГ, за да се избегне дублирането на усилия.

Препоръчително е предложените решения да включват серия от иновативни елементи (дигитални, социални, технологични или други иновации), които могат да помогнат на селото/общността да преодолее своите предизвикателства по „нетрадиционен“ начин.

Заинтересованите страни от местната общност трябва да бъдат ангажирани възможно най-много на всички етапи от процеса (напр. оценка на нуждите, обсъждане на различни версии на документа, цели на плана, действия, които могат да бъдат предприети и т.н.).

Допустимо е концепцията да надгражда вече съществуваща стратегия.

Концепцията трябва да включва времева рамка, конкретни дейности и примерен бюджет.

Б: При разработване на проекти за създаване на „интелигентно селище“ – малък пилотен проект, дейностите се приемат за насочени към създаване на „интелигентни селища“, когато са:

- свързани с подкрепа на иновативни решения за създаване на устойчиви модели – интелигентни еко селища, социални селища, ИТ селища и др., ландшафтно планиране и реконструкция на стари сгради – използването на стари сгради или налични парцели в полза на местната общност;
- свързани с дигитализация и подобряване на телекомуникационната свързаност с цел устойчиво развитие на съответния район;
- свързани с подобряването на условията за живот, които биха довели до задържане на населението и привличане на нови жители;
- свързани с развитие на бизнес модели, които привличат работници и жители (временно или постоянно пребиваващи на територията) – създаването на икономическа зона, ИТ академия, нови селскостопански методи и технологии, устойчива селска мобилност, споделени пространства.

Допустими разходи:

А: При разработване на концепцията са допустими следните видове разходи:

1. Разходи за услуги – например: изготвяне на проучвания и анализи и др.
2. Разходи за провеждане на работни срещи и събития във връзка с изготвяне на концепцията за интелигентно село, вкл. обучения, семинари;
3. Отпечатване на информационни материали или изработка и публикации в електронни медии, онлайн платформи или други интернет базирани социални мрежи на информационни материали;
4. Офис материали и консумативи – до 5 на сто от разходите по т. 1-3, когато са пряко свързани с изпълнение на дейностите по проекта

Б: При разработване на проекти за създаване на „интелигентно селище“ – малък пилотен проект са допустими следните видове разходи:

1. Разходи за външни услуги;
2. Разходи за придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи;
3. Разходи за провеждане на работни срещи и събития;
4. Разходи за информираност – например: изготвяне на интернет сайт/платформа;

5. Разходи за материали и консумативи – до 10 на сто от разходите по т. 1-4, когато са пряко свързани с изпълнение на дейностите по проекта

Финансови параметри за проектите

Минимална стойност на едно проектно предложение е 5 000 лв.

Максималната стойност на едно проектно предложение е 29 337 лв.

Интензитет на финансова помощ

Безвъзмездната финансова помощ е до 100% от допустимите разходи.

№	Критерии за подбор на проектите	Точки
1.	Проектът е разработен от представители на:	
1.1.	Един сектор – публичен, ИЛИ частен, ИЛИ неправителствен	10
1.2.	Два сектора: публичен и/или частен и/или неправителствен	20
1.3.	Три сектора: публичен, частен и неправителствен	30
2.	Проектното предложение включва в дейностите доброволци от местната общност	20
3.	Проектното предложение е насочено към решаване на проблеми на деца, младежи, хора с увреждания или маргинализирани общности	20
4.	Проектното предложение надгражда/допълва предходни инициативи в общността или резултати от предходни проекти на някой от партньорите	10
5.	В концепцията са идентифицирани проектни идеи/дейности и посочени различни източници на финансиране: собствени средства, дарители (частно финансиране), европейски фондове, стратегията за BOMP на МИГ, доброволчество, други източници на финансиране и т.н.	20

Минимален праг за одобрение: 10 т.

Други елементи: Продължителност на изпълнение на проектното предложение – до 12 месеца.

Марка „Сътрудничество и подготвителни дейности за него“

Марката предоставя възможност на местните хора, чрез МИГ да разширят своите хоризонти и да укрепят местната стратегия. Този инструмент носи добавена стойност към СВOMP, като предоставя възможност да се експериментира с нови дейности, обмяна на добри практики, да се придобиват нови умения, съвместно с партньори да се търсят нови решения, нови продукти, нови начини на работа, в обобщение сътрудничеството ще обогати и разшири местната стратегия.

В социално-икономическия анализ е направен извод, че предимството на подхода BOMP е прилагането на мерки за сътрудничество в различни сектори, което гарантира гъвкавост на предвидените интервенции спрямо местната специфика, както и предлагане на иновативни подходи за решаване на конкретни проблеми.

Чрез препоръките от проведено проучване на културния потенциал на народните и художествени занаяти на територията на МИГ са формулирани потребностите, насочени към

популяризиране на потенциала на територията като богата на природни, културни, туристически и бизнес ресурси.

Проектите за „Сътрудничество и подготвителни дейности за него“ ще се реализират чрез изпълнение на съвместни действия с регионални, национални и европейски партньори, като проектите ще са пряко свързани със стратегията.

Допустими дейности

Проектите за сътрудничество и подготовка за него следва да допринасят за развитието на територията на МИГ Западен Балкан – Берковица, Годеч и Драгоман, чрез взаимодействие и реализиране на съвместни проекти и включват следните допустими дейности:

- Разработване на съвместен продукт/услуга/дейност, вкл. разходи за материални и нематериални активи;
- Извършване на изследвания, проучвания и анализи, директно свързани със съвместния продукт/услуга/дейност;
- Реализиране на промоционални и маркетингови кампании;
- Организиране на заседания, обучения, семинари, съвместни събития, срещи с потенциални партньори или партньори по проекта;
- Извършване на информационни кампании, включващи организиране на срещи, конференции, публикуване и излъчване в медиите;
- Дейности по координация (извършване на разходи за наемане на допълнителен персонал, пътни разходи, разходи за нощувки и храна, хонорари за експерти, разходи за превод, разходи за комуникация).

Дейностите за сътрудничество трябва да отговарят на следните условия за допустимост:

- да са свързани и да водят до развитието на териториите, обхванати в конкретните стратегии на МИГ;
- да съответстват на и да допринасят за постигане целите и приоритетите на стратегиите за ВОМР на съответните местни инициативни групи и СПРЗСР;
- да се изпълняват съгласно сключено споразумение между най-малко двама партньори - МИГ от България и/или МИГ, изпълняващи стратегии за ВОМР от друга държава – членка от ЕС;
- в партньорството за дейностите по сътрудничество могат да участват и други юридически лица от страната и чужбина със собствен финансов принос.

Допустими разходи:

- Разработване на съвместен продукт/услуга/дейност, вкл. материални и нематериални инвестиции;
- Строително-монтажни или строително-ремонтни работи на територията на МИГ;
- Други материални и нематериални активи;
- Изследвания и проучвания, директно свързани със сътрудничеството, включително за издаване на становища;
- Възнаграждения за външни експерти – физически или юридически лица за изпълнение на дейности, включително за преводачи;
- Възнаграждения, свързани с координацията на планираните дейности на служители на МИГ;

- Промоционални и маркетингови кампании за съвместния продукт/услуга;
- Организиране и провеждане на обучения, семинари, съвместни събития и партньорски срещи;
- Информираност – създаване на интернет страница за проекта, публикации в регионални медии, информационни конференции;
- Публичност – изготвяне и разпространение на информационни материали и осигуряване на публичност, в т.ч. информационни табели;
- Командировки на служителите на МИГ, експерти по проекта, включително преводачи, членове на колективния управителен орган и членове на колективния върховен орган на МИГ, както и други участници от територията в дейности, свързани с изпълнението на проекта, съгласно Наредбата за командировките в страната, приета с Постановление № 72 на Министерския съвет от 1986 г. (Обн., ДВ, бр. 11 от 1987 г.) и Наредбата за служебните командировки и специализации в чужбина, приета с Постановление № 115 на Министерския съвет от 2004 г. (Обн., ДВ, бр. 50 от 2004 г.);
- Преводи (писмени и симултанни);
- Пощенски и куриерски услуги;
- Такси за издаване на документи, свързани с изпълнението на проекта.

Общ размер на финансовата помощ по мярката:

Левовата равностойност на 300 000 евро/586 740 лева

Максималният период за изпълнение на дейностите за сътрудничество и подготвителни дейности за него е до 24 месеца за проекти, включващи строително-монтажни работи, и до 18 месеца за останалите дейности. Сроктът започва да тече от датата на сключване на административния договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ.

Мярка „Управление, мониторинг и оценка на стратегията и нейното популяризиране“

Допустими дейности

- Допустими за извършване са дейности по управление, мониторинг и оценка на стратегии за ВОМР, включително улесняването на обмена между заинтересованите страни.
- Допустими за извършване са дейности по популяризиране на стратегии за ВОМР.

Допустими разходи:

Разходи за управление, мониторинг и оценка на стратегиите:

1. разходи за заплати, както и задължителни по силата на нормативен акт разходи за социални и здравни осигуровки за персонала, обезщетения за временна неработоспособност и други, дължими от работодателя по силата на нормативен акт;
2. разходи за външни услуги, възнаграждения и осигуровки, дължими от МИГ на експерти (физически или юридически лица), свързани с прилагането на стратегията (оценители, консултанти, външни експерти, счетоводно обслужване);
3. непреки разходи:
 - а) за услуги, непряко свързани с прилагането на стратегията (правни, одиторски);
 - б) разходи за наем на офис;

- в) разходи за комуникация и външни услуги (телефон, интернет, пощенски услуги, куриерски услуги, топло- и електроенергия, вода, охрана на офиса, електронен подпис, застраховане на дълготрайни материални активи по смисъла на чл. 50, т. 2 от Закона за корпоративното подоходно облагане, закупени със средства от настоящия или предходния програмен период по подхода BOMR);
 - г) разходи за закупуване на офис консумативи и канцеларски материали;
 - д) разходи за наем на лек автомобил с под 150 к.с. и с над 5+1 места за МИГ, които нямат закупен лек автомобил;
 - е) разходи за закупуване на гориво за лек автомобил;
 - ж) други непредвидени оперативни разходи.
4. разходи за командировки на екипа и членовете на колективния върховен орган на МИГ съгласно Наредбата за командировките в страната, приета с Постановление № 72 на Министерския съвет от 1986 г. (Обн., ДВ, бр. 11 от 1987 г.) и Наредбата за служебните командировки и специализации в чужбина, приета с Постановление № 115 на Министерския съвет от 2004 г. (Обн., ДВ, бр. 50 от 2004 г.);
 5. разходи за закупуване на офис оборудване, обзавеждане и софтуер;
 6. разходи за закупуване на един лек автомобил с под 150 к.с. и с над 5+1 места, ако МИГ няма такъв или има закупен преди 2016 г.;
 7. разходи за обучения на екипа и членовете на колективния върховен орган във връзка с прилагането на стратегията за местно развитие;
 8. разходи, свързани с публични отношения (разходи за организиране на срещи на МИГ, разходи за работа в мрежа, участие на екипа и членовете на колективния върховен орган в срещи с други МИГ);
 9. разходи за участие на МИГ в дейности на Националната и на Европейската селска мрежа за развитие на селските райони, както и на Европейската ЛИДЕР асоциация и други асоциации на МИГ;
 10. финансови разходи, в т. ч. банкови такси за управление на една сметка и такси за издаване на изискуеми документи;
 11. разходи за мониторинг и оценка на стратегията за BOMR.

Разходи за популяризиране на стратегията за BOMR:

1. разходи за проучвания и анализи на съответната територия (териториални, икономически, социални и други анализи и проучвания);
2. разходи за популяризиране, информиране и публичност:
 - а) за създаване и поддръжка на интернет страница;
 - б) за създаване и реализиране на публикации в печатни и електронни медии и излъчвания в радио- и телевизионни медии на покани за организирани събития и други, свързани с популяризиране дейността на МИГ;
 - в) отпечатване на брошури, материали за обучение и други печатни материали, изработване на рекламни материали и други, свързани с популяризиране дейността на МИГ;
 - г) преводи;
 - д) изработка и монтаж на табели и билбордове за популяризиране на МИГ;

- е) свързани с изготвяне на материали, подпомагащи потенциалните получатели на финансова помощ при разработването на дейности и подготовката на заявления;
- ж) други разходи за популяризиране, информирание и публичност;
3. разходи за организиране на обучения, семинари и информационни срещи за местни лидери и за уязвими групи и застрашени от бедност целеви групи, включително роми, свързани с подготовка, изпълнение и отчитане на проекти и други, свързани с популяризиране на стратегията за ВОМР и прилагане на подхода.

Общ размер на финансовата помощ по мярката

Левовата равностойност на 750 000 евро/ 1 466 850,00 лева

6. Финансов план, включващ планираните средства от ЕЗФРСР:

Код на мярката	Име на мярката	Общо за периода на стратегията	
		лева	%
1.1	Мярка 1.1: Инвестиции в основни услуги за общността на територията на МИГ	1 760 220,00	30,00%
2.1	Мярка 2.1: Инвестиции в земеделските стопанства	586 740,00	10,00%
2.2	Мярка 2.2: Инвестиции в неселскостопански дейности	1 173 480,00	20,00%
3.1	Мярка 3.1: Сътрудничество за осъществяване на местни инициативи – чл. 77, параграф 1, буква „е“	195 580,00	3,33%
3.2	Мярка 3.2: Подкрепа за изготвяне и прилагане на стратегии за „интелигентни селища“ – чл. 77, параграф 1, буква „д“	97 790,00	1,67%
Мярка „Сътрудничество и подготвителни дейности за него“		586 740,00	10,00%
Мярка „Управление, мониторинг и оценката на стратегията и нейното популяризиране“ (До 25% от средствата на ред „Общо средства за стратегията от ЕЗФРСР)		1 466 850,00	25,00%
ОБЩО СРЕДСТВА ЗА СТРАТЕГИЯТА ОТ ЕЗФРСР		5 867 400,00	100,00%

Целите на стратегията за ВОМР на МИГ Западен Балкан – Берковица, Годеч и Драгоман ще бъдат постигнати чрез прилагането на 7 мерки, финансирани от ЕЗФРСР и допълващо финансиране от програма „Образование“ и програма „Околна среда“.

На база на проведените анализи са формулирани 3 специфични цели /приоритета/ за постигане на общата цел на СВОМР, като средствата за тяхното постигане са разпределени

Разпределение на бюджета на СВОМР по приоритети

балансирано с оглед установените нужди и тяхната тежест.

Качеството на живот на територията на МИГ се определя до голяма степен от качеството на публичната инфраструктура, достъпа до

услуги и обществени блага, които се осигуряват от общините. **Специфична цел 1: Създаване на привлекателна обществена среда и условия за оживяване на територията на МИГ** пряко кореспондира с установените потребности в проведено: „Проучване на възможностите за прилагане на стратегия, финансирана от повече от един фонд - идентифициране на заинтересованите страни и техните нужди“. Предвидения финансов ресурс в размер на 1 760 220,00 лева /900 000 евро/ или 30 % е насочен към инвестиции в подобряване на публичната инфраструктура, включително туристическа, достъпа до нея и подкрепа за подобряване предоставяните услуги чрез прилагането на мярка 1.1: Инвестиции в основни услуги за общността на територията на МИГ.

Две са мерките, насочени към постигане на **Специфична цел 2 Създаване на условия за внедряване на иновации и повишаване на конкурентоспособността във всички сфери на местната икономика, вкл. инвестиции в човешкия капитал и грижи за уязвимите групи от общността** - Мярка 2.1: Инвестиции в земеделските стопанства и Мярка 2.2: Инвестиции в неселскостопански дейности. Общия финансов ресурс е в размер на 1 760 220,00 лева /900 000 евро/ или 30 %, от който средствата насочени към устойчиво развитие на земеделските стопанства са 586 740,00 лева и 1 173 480,00 лева за развитие на местната икономика извън земеделието.

Специфична цел 3: Добавяне на стойност към местните предимства чрез оползотворяване на природния потенциал и развитие на хоризонтални и междусекторни партньорства, вкл. взаимодействие за инициативи от общ интерес, модели за добро управление и участие на заинтересованите страни от стратегията кореспондира с установените потребности в „Проучване на възможностите за прилагане на стратегия, финансирана от повече от един фонд - идентифициране на заинтересованите страни и техните нужди“. За нейното постигане са предвидени три мерки за сътрудничество, както и финансирането по мярка „Управление, мониторинг и оценката на стратегията и нейното популяризиране“, което посредством дейностите за популяризиране на стратегията за ВОМР на територията на нейното изпълнение ще допринесат за постигане на специфичната цел. Средствата предвидени са постигането на тази конкретна цел в размер на 2 346 960,00 лева или 40 % от общия бюджет на стратегията.

7. Описание на уредбата за управление, мониторинг и оценка, която показва капацитета на местната инициативна група да изпълни стратегията: (не повече от 6 страници);

7.1. Организационна структура на МИГ:

- Организационна структура/схема.	<pre> graph TD A[КОЛЕКТИВЕН ВЪРХОВЕН ОРГАН - Общо събрание] --> B[КОЛЕКТИВЕН УПРАВИТЕЛЕН ОРГАН - Управителен съвет] B --> C[Председател на УС] C --> D[Изпълнителен директор] D --> E[Експерт/и] </pre>
7.2. Управление на МИГ:	
- Органи за управление и контрол;	Съгласно Устава на Сдружение „МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман“, Върховен орган на сдружението е Общото събрание, а Управителен орган на сдружението е Управителният съвет. Общото събрание се състои от всички членове на Сдружението. Членуването в сдружението е доброволно, като членове могат да бъдат представители на различни заинтересовани страни от местната общност, включително уязвими групи и малцинства, които са физически и юридически лица, представители на публичния сектор, представители на стопанския сектор и представители на нестопанския сектор. Членовете са организирани в следните квоти, съответстващи на посочените сектори – стопански, нестопански и публичен, като представителите на всеки един от секторите не превишава 49 на сто от имащите право на глас. В състава на ОС членуват представители на всички идентифицирани в „Проучване на възможностите за прилагане на стратегия, финансирана от повече от един фонд - идентифициране на заинтересованите страни и техните нужди“ (виж. точка Заинтересовани страни по отношение на идентифицираните потребности и възможностите за подпомагане от различните фондове в рамките на BOMP). Състава на ОС се състои от 95 члена, представители на: Публичен сектор: 6 членове, дял на сектора 6,31 % Общини и Образователни институции; Стопански сектор: 45 членове, дял на сектора – 47,37 %; - Земеделски стопани, Земеделска Кооперация, Предприятия в сферата на услуги, производства, дървопреработватели, търговия и други Нестопански сектор: 44 членове, дял на сектора – 46,32 %

	- Неправителствен сектор – Читалища, Туристическо дружество, Ловно-рибарско сдружение, Спортни клубове, Сдружение на пчелари - Уязвими групи от населението - Роми и други малцинствени групи, пенсионери, лица с увреждания. - Физически лица – младежи до 29 години, жени и други активни лица. ОС на МИГ обхваща членове от 39 бр. населени места от територията, което обхваща повече от половината населени места в обхвата на МИГ (52,70 %). Управителният съвет се състои от седем лица – физически и юридически лица, членове на сдружението. Представителите на публичния сектор, на представителите на стопанския сектор и на представителите на нестопанския сектор в състава на колективния управителен орган на сдружението, не трябва да превишават 49 на сто от имащите право на глас. Членовете на управителния съвет се избират за срок от пет години. Член на Управителния съвет може да бъде преизбиран за нов мандат. Управителният съвет избира от своя състав председател, който представлява Сдружението и извършва необходимите действия по прилагането на Стратегията за местно развитие, при спазване на нормативните изисквания и договорните задължения към финансиращите институции. По решение на Управителния съвет се създават помощни органи Комисия за подбор на проекти във връзка с осъществяване дейността на сдружението.
- Описание на позициите и изискванията към изпълнителния директор и персонала.	Структурата и щатното разписание на персонала се определят от УС на МИГ и може да бъдат изменяни при необходимост в съответствие с условията за допустимост. Обема задачи и правомощията на екипа на МИГ са определени в длъжностните характеристики. Изисквания за заемане на длъжност: Изпълнителен директор: 1. завършено висше образование, най-малко степен „магистър“; 2. трудов стаж и/или осигурителен стаж най-малко 5 години; 3. управленски опит най-малко две години или най-малко три години опит като експерт в МИГ/МИРГ по прилагане на стратегия за ВОМР; 4. опит в реализиране на проект, програма или стратегия със стойност над 100 хиляди лева, финансирани от ЕС или от други международни донори; 5. опит в изпълнението на наблюдението, контрола или отчитането на проекти по ПРСР/Програми, финансирани от други европейски фондове над 5 години. Изпълнителния директор има следните основни задължения: • Ръководи и осъществява оперативното управление и отговаря за прилагането на Стратегията за ВОМР, както и цялостната административна дейност на Сдружението;

	- Планира и управлява дейностите по популяризирането на Стратегията за ВОМР и отговаря за отчетността по изпълнението; - Носи отговорност за изпълнението на други задачи, описани подробно в длъжностната характеристика и всички правомощия, отговорности и задължения, определени в Устава на Сдружение „МИГ Западен Балкан – Берковица, Годеч и Драгоман” и приложимите правила по прилагане на СВОМР. Експертът по прилагане на стратегията: - завършено висше образование, най-малко степен „бакалавър“; - професионален стаж най-малко две години; - опит в изпълнението наблюдението, контрола или отчитането на проекти по ПРСР/Програми, финансирани от други европейски фондове над 5 години. Експертът има следните основни задължения: - Извършва информационни и експертни дейности и предоставя необходимата основна и специфична информация за стратегията за ВОМР и мерките, включени в нея; - Провежда консултации с потенциални местни бенефициенти и групи заинтересовани страни за достъп до финансиране по Стратегията за ВОМР, а също така и за възможностите за финансиране от други европейски програми; - Изготвя специализирани доклади, справки, а също така и предоставя допълнителни документи и информация, както и изпълнява други задачи, описани подробно в длъжностната характеристика и приложимите правила по прилагане на СВОМР.
7.3. Капацитет на местната инициативна група да изпълни стратегията за ВОМР:	
- <i>Административен капацитет;</i>	Предложеният екип /изпълнителен директор и експерт/ и управителния съвет на Сдружение „МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман“ имат дългогодишен опит в прилагането на подхода ЛИДЕР/ВОМР на територията на общини Берковица и Годеч /От 2012 г. до сега/. Изпълнени са редица проекти, с което екипа и УС на МИГ изгради административен капацитет за изпълнение на различни проекти: - Договор № РД50-86 от 13.06.2012 г. за изпълнение на Стратегия за местно развитие в периода 2012-2015 г. - Договор № РД 50-173/07.12.2015 г. – по подмярка 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“ за подготовка на СВОМР; - Административен договор № BG05SFOP001-2.009-0131-S01/27.12.2018 г. с УО на ОП „Добро управление“ за изпълнение на проект с наименование „Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, управление и мониторинг на местната

	политика за развитие на туризма на територията на общини Берковица и Годеч“; - Административен договор № РД 50-77/10.05.2021 г. - проект „Създаване на транснационално партньорство в търсене на нов подход за промотиране на местната идентичност“ подмярка 19.3 „Подготовка и изпълнение на дейности за сътрудничество на местни инициативни групи“; - Договор № РД 50-76/22.03.2023 г. – по подмярка 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“ за подготовка на СВОМР. Община Драгоман, която се присъедини към територията на МИГ-Берковица и Годеч и формира настоящия състав на сдружението, също прилага на територията си подхода ЛИДЕР/ВОМР от 2008 г. и има редица успешни проекти.
- Материално – технически капацитет;	Сдружение „МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман“ разполага с нает самостоятелен офис, състоящ се от приемно помещение с офис, заседателна зала и осигурено архивно помещение. Офисът е обзаведен с бюра, етажерки, шкафове и е с осигурен достъп за хора с увреждания. За служителите са осигурени самостоятелно оборудвани работни места – настолни компютри и монитори – 2 бр., офис техника – принтери, скенери и др.
- Финансов капацитет;	За обезпечаване дейността си при изпълнение на Дейности по управление, мониторинг и оценка на стратегия за ВОМР и нейното популяризиране, МИГ декларира наличност от 15 000,00 лева. При необходимост, финансовата обезпеченост на дейностите по проекта ще се гарантира и осъществи от трите общини Берковица, Годеч и Драгоман.

7.4. Описание на системата за мониторинг и оценка:

Мониторингът (наблюдението) и контролът на изпълнението на СВОМР е неразделна част от общия процес на реализирането и. Процесът на мониторинг изисква набирането на количествени и качествени данни за почти непрекъснатия процес по изпълнение на съответните проекти и политиките/приоритетите, които те прилагат и/или следват, като напредъкът към текущия момент се сравнява с първоначалните очаквания. Целта е да се определят евентуалните необходими корективни действия при отчитане на несъответствие. Чрез мониторинга се цели да се предостави на компетентните органи: ОС, УС, екип на МИГ ранна и навременна информация за напредъка – или липсата на напредък – по постигане на заложените цели и резултати. Основната цел е да се идентифицират отклоненията или проблемите при изпълнението на поставените задачи, като по този начин се подобри осъществяването на стратегията и се подобри по-нататъшното развитие на процеса на реализация. В резултат на осъществяването на мониторинг могат да се направят своевременни промени в начина и на изпълнение.

Мониторингът на изпълнението на стратегията за водено от общностите местно развитие на МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман и на подкрепените операции, и провеждането на конкретни дейности за оценка, свързани с тази стратегия, е задължение на екипа на Местната инициативна група. За отчитане на напредъка в прилагането на Стратегията за ВОМР МИГ, чрез своите органи за управление, ще осъществява процес на наблюдение и оценка, чиято основна задача е постигане на индикаторите на Стратегията за ВОМР и финансовите параметри с оглед отчитането на нейното изпълнение от една страна и взимането на решения по отношение дейността на МИГ и потенциалната необходимост от актуализация, от друга.

Системата за мониторинг и оценка има за цел да обезпечи надеждна информация за бюджетните параметри, резултатите и въздействието на Стратегията за ВОМР и за партньорите, ангажирани в управлението така, че Управителния съвет на МИГ да може да взема правилни управленски решения.

Мониторингът се основава на събрана от екипа на МИГ информация за договорените средства, финансираните дейности/инвестиции и непосредствените резултати от изпълнението на проектите. Изготвянето на доклади за мониторинг от външен изпълнител ще бъде на годишна база, като резултатите ще се докладват на Управителния съвет на МИГ, който ще взема информирани решения за бъдещите дейности на екипа за реализиране на Стратегията и постигане на предвидените индикатори.

Чрез разработените конкретни индикатори ще се събират данни за наблюдение още на етапа на кандидатстване и впоследствие данните ще бъдат актуализирани на етап одобрение на подкрепата и плащане(ия), включително при последно такова.

В рамките на предвидените оценки ще се събира информация за резултатите и въздействието на стратегията въз основа на индикаторите и въпросите за оценка.

Работата по оценките ще се организира от външен за МИГ изпълнител, с цел изготвяне на независима и релевантна на целите оценка.

Оценката включва показатели за ефективност, ефикасност и въздействие от прилагането на Стратегия за ВОМР.

Предвижда се в края на всяка година, външен изпълнител да извършва оценка на прилагането и въздействието на СВОМР на МИГ, като адресира конкретни препоръки и насоки за предприемане на мерки за постигане на целите на Стратегията.

8. Описание на прилагането на хоризонталните принципи на ЕС съгласно чл. 9 от Регламент (ЕС) 2021/1060 при изпълнението на стратегията: (не повече от 2 страници)

Изпълнението на стратегията за ВОМР на МИГ Западен Балкан - Берковица, Годеч и Драгоман ще бъде съобразено с хоризонталните принципи за зачитане на основните права и спазването на Хартата на основните права на Европейския съюз.

Всички дейности и мерки, предвидени в стратегията, гарантират равенството между половете, като специално се дава предимство на жените и младите хора, с оглед прилагане на балансиран подход към двата пола и отчитането на социалните аспекти на всеки от тях.

Специално предимство е гласувано на жените, хората в неравностойно положение и уязвимите групи, с оглед насочване на помощта към най-уязвимите групи на общността.

Предимство се дава на проекти в публична инфраструктура, които осигуряват достъпна среда за хората с увреждания, прилагайки принципа на „равни права“.

Устойчивото развитие, като хоризонтален принцип, е залегнало в мерките, насърчаващи кръговата икономика, опазване на природната среда и биоразнообразието и съобразяване на предвидените дейности със законодателството за опазване на околната среда.